

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Χριστουγεννιάτικα διηγήματα:

1. Τα Χριστούγεννα του Τεμπέλη (σελ. 1-5)

2. Στο Χριστό στο Κάστρο (σελ. 6 -21)

3. Το Χριστόψωμο (σελ. 21-24)

Ψηφιακή έκδοση: 24grammata.com

Σελίδες: 24

Τα Χριστούγεννα του Τεμπέλη - Του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη:

Στην ταβέρνα του Πατσοπούλου, ενώ ο βορράς εφύσα, και υψηλά εις τα βουνά εχιόνιζεν, ένα πρωί, εμβήκε να πίνη ένα ρούμι να ζεσταθή ο μαστρο-Παύλος ο Πισκολέτος, διωγμένος από την γυναίκα του, υβρισμένος από την πενθεράν του, δαρμένος από τον κουνιάδον του, ξορκισμένος από την κυρά-Στρατίνα την σπιτονοικοκυράν του, και φασκελωμένος από τον μικρόν τριετή υιόν του, τον οποίον ο προκομμένος ο θείος του εδίδασκεν επιμελώς, όπως και οι γονεΐς ακόμη πράττουν εις τα "κατώτερα στρώματα", πως να μουντζώνη, να βρίζη, να βλασφημή και να κατεβάξη κάτω Σταυρούς, Παναγιές, κανδήλια, θυμιατά και κόλλυβα. Κι έπειτα, γράψε αθηναϊκά διηγήματα!

Ο προβλεπτικός ο κάπηλος, δια να έρχωνται ασκανδαλίστως να ψωμίζουν αι καλαΐ οικοκυράδες, αι γειτόνισσαι, είχε σιμά εις τα βαρέλια και τας φιάλας, προς επίδειξιν μάλλον, ολίγον σάπωνα, κόλλαν, ορούζιον και ζάχαριν, είχε δε και μύλον, δια να κόπτη καφέν. Αλλ' έβλεπέ τις, πρωί και βράδυ, να εξέρχωνται ατημέλητοι και μισοκτενισμένοι γυναίκες, φέρουσαι την μίαν χείρα υπό την πτυχήν της εσθίτης, παρά το ισχίον, και τούτο εσήμαινεν, ότι το οψώνιον δεν ήτο σάπων, ούτε ορούζιον ή ζάχαρις.

Έρχετο πολλάκις της ημέρας η γριά - Βασίλω, πτωχή, έρημη και ξένη στα ξένα, ήτις δεν είχε προλήψεις κι έπινε φανερά το ρούμι της. Έρχετο και η κυρά-Κώσταίνα η Κλησάρισσα, ήτις εβοηθούσε το κατά δύναμιν εις την εκκλησιάνμ ισταμένη πλησίον του μανουαλίου, δια να κολλά τα κεριά, και όσας πεντάρας έπαιρνε την Κυριακήν, όλας τας έπινε, μετ' ευσυνειδήτου ακριβείας, την Δευτέραν, Τρίτην και Τετάρτην.

Έρχετο κι η Στρατίνα, νοικοκυρά με δύο σπίτια, οπού εφώναζεν εις την αυλόπορταν, εις τον δρόμον και εις το καπηλείον όλα τα μυστικά της, δηλ. τα μυστικά των άλλων, και μέρος μεν αυτών έμενον εις την αυλήν, μέρος δε έπιπτον εις το καπηλείον, και τα περισσότερα εχύνοντο εις τον δρόμον, κι εξενομάτιζε τον κόσμον, ποία νοικάρισσα της καθυστερεί δύο νοίκια, ποίος οφειλέτης της χρεωστεί τον τόκον, ποία γειτόνισσα της επήρην ένα είδος, δανεικόν κι αγύριστον.

Ο μαστρο-Δημήτρης ο φραγκορράφτης της εχρωστούσε τρία νοίκια, ο μαστρο-Παύλος ο Πισκολέτος πέντε, και τον μήνα που έτρεχεν, εξ. Η Λενιώ, η κουμπάρα της, της πέρασε δευτέραν υποθήκην με δόλον εις το σπίτι, και τώρα ήτον ανάγκη να τρέχη εις δικηγόρους και συμβολαιογράφους, δια να εξασφαλίση τα δίκαιά της. Η Κατίνα, η ανεψιά της από τον πρώτον άνδρα της, της είχε αφήσει ένα αμανάτι δια να την δανείση δέκα δραχμάς, και τώρα, ακτά την εκτίμησιν δύο χρυσοχόων, απεδείχθη, ότι το ασημικόν ήτο κάλπικον και δεν ήξιζεν ούτε όσα ήξιζαν

τα δύο φυσέκια με τες σκουριασμένες μπακίρες - που, αφού, κατά την συνήθειάν της (αυτό δεν το έλεγεν, αλλά ήτο γνωστόν), έβγαλεν έξω το γερο-Στρατήν, τον άνδρα της, την κόρην της, την Μαργαρίταν και την εγγονήν της, την Λενούλαν, ήνοιξε την κρύπτην, απέθεσεν εκεί το ενέχυρον, έβγαλε το κομπόδεμα, έλαβε τα φυσέκια, και τα ενεχείρισε με τρόπον, οπού εσήμαινε να τα δώση και να μην τα δώση, κι εφαινότο ως να εκολλούσαν τα χέρια της, εις την πτωχήν την Κατίναν.

Η Ασημίνα, η παλαιά νοικάρισσά της, τραγουδίστρα το επάγγελμα, όταν εξεκουμπίσθη κι έφυγε, της εχρωστούσε τρία μηνιάτικα και εννέα ημέρας. Και τα μεν έπιπλα, οπού έπρεπε κατά δίκαιον τρόπον να τα εκχωρήση εις την σπιτονοικοκυράν, τα παρέδωκεν εις τον κούκον της, τον τελευταίον αγαπητικόν της, που να τσάκιζε το πόδι της, να μην είχε σώσει ποτέ... Και εις αυτήν δεν έδωκεν άλλο τίποτε, παρά ένα παλιοφυλαχτόν εκεί, λιγδιασμένον, και της είπε μυστηριωδώς, ότι αυτό περιείχε Τίμιον Ξύλον... Σαν εκγρεμοτσακίσθη και έφυγε, το ανοίγει και αυτή εκ περιεργείας, και αντί Τιμίου Ξύλου, τί βλέπει;... κάτι κουρέλια, τρίχες, τούρκικα γράμματα, σκοντάματα, μαγικά, χαμένα πράματα... Τ' ακούτε σεις αυτά;

Εισήλθε, ριγών, ο μαστρο-Παυλάκης και εξήτησεν ένα ρούμι. Το παιδί του καπηλείου, οπού τον ήξευρε καλά, του είπε

-Έχεις πεντάρα;

Ο άνθρωπος έσεισε τους ώμους με τρόπον διαφορούμενον.

-Βάλε συ το ρούμι, είπεν.

Πως να έχει πεντάρα; Καλά και τα λεπτά, καλή η δουλειά, καλό και το κρασί, καλή κι η κουβέντα, όλα καλά. Καλλίτερον απ' όλα η ραστώνη, το ντόλστσε φαρ νιένττε των αδελφών Ιταλών. Αν εις αυτόν ανετίθετο να συντάξη τον κανονισμόν της εβδομάδος, θα ώριζε την Κυριακήν δια σχολήν, την Δευτέραν δια χουζούρι, την Τρίτην δια σουλάτσο, την Τετάρτην, Πέμπτην και Παρασκευήν δι εργασίαν, και το Σάββατον δια ξεκούρασμα. Ποιός λέει, ότι αι εορταί είναι πάρα πολλάι δια τους ορθοδόξους Έλληνας, και αι εργάσιμοι είναι πολύ ολίγα; Αυτά τα λέγουν όσοι δεν έκαμαν ποτέ σωματικήν εργασίαν και ηξεύρουν μόνον δια τους άλλους να θεσμοθετούν.

Ακριβώς την ώραν ταύτην ήλθεν απ' αντικρύ ο Δημήτρης ο φραγκορράφτης, δια να πίνη το πρωινόν του. Μόνην παρηγορίαν είχε, να κάμνη αυτά τα συχνά ραξιδάκια, καθώς τα ωνόμαζε. Διέκοπτεν επί πέντε λεπτά την εργασίαν του, δέκα φορές την ημέραν, και ήρχετο να πίνη ένα κρασί. Έπαιρνεν εργασίαν από τα μαγαζιά και εδούλευεν ως κάλφας εις το δωμάτιόν του.

Εισήλθε και παρήγγειλεν ένα κρασί. Είτα, ιδών τον Παύλον

-Βάλε και του μαστρο-Παυλάκη ένα ρούμι, είπεν.

Ως από Θεού σταλμένος, δια να λύση το ζήτημα της πεντάρας, μεταξύ του πελάτου και του υπηρέτου, εκάθισε πλησίον του Παύλου και ήρχισε τοιαύτην ομιλίαν, η οποία ήτο μεν συνέχεια των ιδίων λογισμών του, εις δε τον Παύλον εφάνη ως συνηγορία υπέρ των ιδικών του παραπόνων.

-Που σκόλη και γιορτή, μαστρο-Παυλέτο, φίλε μου, είπεν ούτε καθισιό, ούτε χουζούρι. Τ' Αη-Νικολάου δουλέψαμε, τ' Αη-Σπυρίδωνα δουλέψαμε, την Κυριακή προχθές δουλέψαμε. Έρχονται Χριστούγεννα, και θαρρώ, πως θα δουλεύουμε, χρονιάρα μέρα...

Ο Παύλος έσεισε την κεφαλήν.

-Θέλω κάτι να πω, αλλά δεν ξέρω για να τα σταμπάρω περί γραμμάτου μαστρο-Δημήτρη μου, είπε. Μου φαίνεται, πως αυτοί οι μαστόροι, αυτοί οι αρχόντοι, αυτή η κοινωνία πολύ κακά έχουνε διωρισμένα τα πράγματα. Αντί να είναι η δουλειά μοιρασμένη ίσια τις καθημερινές, πέφτει μονομιάς και μονοπάντα. Δουλεύουμε βιαστικά τις γιορτάδες, και ύστερα χασομερούμε εβδομάδες και μήνες τις καθημερινές.

-Είναι και η τεμπελιά εις το μέσο, είπε μετά πονηράς αυθαδείας το παιδί του καπηλείου, ωφεληθέν από μίαν στιγμήν, καθ' ην ο αφέντης του είχαν ομιλίαν εις το κατώφλιον της θύρας και δεν ηδύνατο ν' ακούση.

-Ας είναι, τί να σου κάμη η προκομμάδα και η τεμπελιά; είπε ο Δημήτρης. Το σωστό είναι, πολλά κεσάτια και ολίγη μαζωμένη δουλειά. Καλά λέει ο μαστρο-Παύλος. Άλλο αν είμαι ακαμάτης εγώ, ας πούμε, ή ο Παύλος, ή ο Πέτρος, ή ο Κώστας ή ο Γκίκας. Εμένα η φαμίλια μου δουλεύει, εγώ δουλεύω, ο γυιός μου δουλεύει, το κορίτσι πάει στη μοδίστρα. Και μ' όλα αυτά, δεν μπορούμε ακόμα να βγάλουμε τα νοίκια της κυρα-Στρατίνας. Δουλεύουμε για την σπιτονοικοκυρά, δουλεύουμε για τον μπακάλη, για τον μανάβη, για τον τσαγκάρη, για τον έμπορο. Η κόρη θέλει το λούσο της ο νέος θέλει το καφενείο του, το ρούχο του, το γλέντι του. Ύστερα, κάμε προκοπή.

-Υγρασία μεγάλη, μαστρο-Δημήτρη, είπε ο Παυλέτος, αποκρινόμενος εις τους ιδίους στοχασμούς του. Υγρασία κάτω στα μαγαζιά, χαμηλό το μέρος, η δουλειά βαρειά, ρεματισμοί, κρυώματα. Ύστερα κόπιασε, αν αγαπάς, να αργάζης τομάρια. Το δικό μας το τομάρι άργασε πια, άργασε...
-Καλά αργασμένο το δικό σου, μαστρο-Παύλο, αυθαδίασε πάλιν ο υπηρέτης, αινιττόμενος ίσως τας μεταξύ του Παύλου και του γυναικαδέλφου του σκηνάς.
Είτα εισήλθεν ο κάπηλος. Ο μαστρο-Δημήτρης απήλθε, να επαναλάβη την εργασίαν του και η ομιλία έπαυσεν.

Ο μαστρο-Παύλος αφέθη εις τας φαντασίας του. Σάββατον σήμερα, μεθαύριον παραμονή, την άλλην Χριστούγεννα. Να είχε τουλάχιστον λεπτά δια να αγοράση ένα γαλόπουλο, να κάμη και αυτός Χριστούγεννα στο σπίτι του, καθώς όλοι! Μετενόει τώρα πικρώς, διότι δεν επήγε τας τελευταίας ημέρας εις τα βυρσοδεψεία να δουλεύση και να βγάλη ολίγα λεπτά, δια να περάση πτωχικά τας εορτάς. "Υγρασία μεγάλη, χαμηλό το μέρος, η δουλειά βαρειά. Κόπιασε να αργάζης τομάρια! Το σικό μας το τομάρι θέλει άργασμα!"

Είχεν ακούσει τον λαϊκόν μύθον δια τον τεμπέλην, οπού επήγαιναν να τον κρεμάσουν, και όστις συγκατένευσε να ζήση υπό τον όρον να είναι "βρεμένο το παξιμάδι". Εγνώριζε και την άλλην διήγησιν δια το τεμπελχανιό, το οποίον ίδρυσεν, λέγουν, ο Μεχμέτ Αλής εις την πατρίδα του Καβάλαν. Εκεί, επειδή το κακόν είχε παραγίνει, ο επιστάτης εσοφίσθη να στρώνη μίαν ψάθαν, επί της οποίας ηνάγκαζε τους αέργους να εξαπλώνωνται. Είτα έβαζε φωτιάν εις την ψάθαν. Όποιος επροτίμα να καή, παρά να σηκωθή από την θέσιν του, ήτο σωστός τεμπέλης και εδικαιούτο να φάγη δωρεάν το πιλάφι. Όποιος εσηκώνετο και έφευγε το πυρ, δεν ήτο σωστός τεμπέλης και έχανε τα δικαιώματα. Τόσοι Βαλλιάνοι, τόσοι Αβέρωφ και Συγγροί, εσκέπτετο ο μαστρο-Παύλος, και κανείς εξ αυτών να μην ιδρύση παραπλήσιόν τι εις τας Αθήνας!

Ο μαστρο-Παυλάκης επεριδιάβασεν ακόμη δύο ημέρας και την άλλην ήτο παραμονή. Το γαλόπουλο δεν έπαυσε να το ονειροπολή και να το ορέγεται. Πώς να το προμηθευτή; Αφού ενύκτωσε, διωγμένος καθώς ήτον από το σπίτι, απετόλμησε και ήλθεν από ένα πλάγιον δρομίσκον και ήτον έτοιμος να χωθή εις το καπηλείον. Ο νους του ήτο αναποσπάστως προσηλωμένος εις το γαλόπουλο. Θα εχρησίμευε τούτο, εάν το είχε, και ως μέσον συνδιαλλαγής με την γυναικα του.

Εκεί, καθώς εστράφη να εμβή εις το καπηλείον, βλέπει εν παιδίον της αγοράς, με μίαν κοφίναν επ' ώμων, ήτις εφαινετο ακριβώς να περικλείη ένα γάλον, αγριολάχανα, πορτοκάλια, ίσως και βούτυρον και άλλα καλά πράγματα. Το παιδίον εκοίταζε δεξιά και αριστερά και εφαινετο να αναζητή οικίαν τινά. Ήτο έτοιμον να εισέλθη εις το καπηλείον δια να ερωτήση. Έπειτα είδε τον Παύλον και εστράφη προς αυτόν.

-Ξέρεις, πατριώτη, του λόγου σου, που είναι εδώ χάμου το σπίτι του κυρ-Θανάση του Μπελιοπούλου;

-Του κυρ-Θανάση του Μπε...

Αστραπή, ως ιδέα, έλαμψεν εις το πνεύμα του Παύλου.

-Μούπε τον αριθμό και το εξέχασα τώρα γρήγορα έπιασε σπίτι εδώ χάμου, σ' αυτόν το δρόμο... τον είχα μουστερή από πρώτα... μπουσθήτερα καθότανε παρά πέρα, στο Γεράνι.

-- Του κυρ-Θανάση του Μπελιοπούλου! αυτοσχεδίασε ο μαστρο-Παύλος να, εδώ είναι το σπίτι του. Να φωνάξεις την κυρα-Παύλαινα, μέσα στην κάτω κάμαρα, στο ισόγειο... αυτή είναι η νοικοκυρά του... πως να πώ; είναι

η γενειά του... τη έχει λύσε-δέσε, σ' όλα τα πάντα... οικονόμισσα στο νοικοκυριό του... είναι κουνιάδα του... μαθές θέλω να πω, ανιψιά του... φώναξέ την και δώσε της τα ψώνια.

Και βαδίσας ο ίδιος πέντε βήματα, κατά την θύραν της αυλής, έκαμε πως φώναξε
-Κυρά-Παύλαινα, κόπιασ' εδώ να πάρης τα ψώνιαμ που σου στέλλει ο κύριος... ο αφέντης σου. Καλά ήλθαν τα πράγματα έως τώρα. Ο μαστρο-Παυλάκης έτριβε τας χείρας και ησθάνετο εις την ρίνα του την κνίσαν του ψητού κούρκου. Και δεν τον έμελλε τόσο δια τον κούρκον, αλλά θα εφιλιώνετο με τη γυναίκα του. Την νύκτα επέρασεν εις εν ολονύκτιον καφενείον και το πρωί επήγεν εις την εκκλησίαν.

Όλην την ημέραν προσεκολλήθη εις μίαν συντροφιάν, έπειτα εις μίαν άλλην παλαιών γνωρίμων του, εις το καπηλείον, όπου έμεινε τας περισσότερας ώρας ανοικτόν, με τα παράθυρα κλεισμένα, και επέρασε με ολίγους μεζέδες και με αρκετά κεράσματα.

Το βράδυ, αφού ενύκτωσε, επήγε με τόλμην από τας πολλές σπονδάς και από την ενθύμησιν του κούρκου και έκρουε την θύραν της οικογενείας του. Η θύρα ήτο κλεισμένη έσωθεν.'

-Καλησπέρα, κυρα-Παύλαινα, εφώναξεν απ'έξω, χρόνους πολλούς. Πώς πήγε ο γάλος; Βλέπεις, εγώ πάλε;

Ουκ ην φωνή, ουδέ ακρόασις. Όλη η αυλή ήτο ήσυχος. Τα ισόγεια, αι τρώγλαι, τα κοτέτσια της κυρα-Στρατίνας, όλα εκοιμώντο. Ο σκύλος μόνον εγνώρισε τον μαστρο-Παύλον, έγρυξεν ολίγον και πάλιν ησύχασεν.

Υπήρχον εκεί εκτός από το ψυχομέτρι τριων ή τεσσάρων οικογενειών, οπού εκατοικούσαν εις τ' ανήλια δωμάτια, δύο γίδες, δώδεκα όρνιθες, τέσσαρες γάτοι, δύο ινδιάνοι και πολλά ζεύγη περιστερών. Αι δύο γίδες ανεχάραζαν βαθιά εις το σκεπασμένο μανδράκι τους, αι όρνιθες έκλωζον υποκόφως εις το κοτέτσια τους, τα περιστέρια είχαν μαζωχθή εις τους περιστερώνας περίτρομαα από το κυνήγι, οπού ήρχιζον εναντίον των την νύκτα οι γάτοι. Όλοι αυτοί οι μικροί θόρυβοι ήσαν το ροχάλισμα της αυλής κοιμωμένης.

Πάραυτα ηκούσθη κρότος βημάτων εις το σπίτι.

-Έ, μαστρο-Παύλε, είπε πλησιάσασα η κυρα-Στρατίνα, νάχουμε και καλό ρώτημα... Τί γάλος και γαλίζεις και γυαλίζεις και καλό να μούχης, ασίκη μου; Είδαμε κι επάθαμε να σκεπάσουμε το πράμα, να μη προσβαλθή το σπίτι... Εκείνος που ήτον δικός του ο γάλος, ήλθε μεσάνυκτα κι εφώναζε, έκανε το κακό, και μας φοβέριζεν όλους, κι η φαμίλια σου, επειδής τον είχε κόψει το γάλο, μαθές, και τον είχε βάλει στο τσουκάλι, βρέθηκε στα στενά... κλειδώθηκε μες στην κάμαρα, και δεν ήξευρε τι να κάμη... Είπε και ο κουνιάδος σου.. καλό κελεπούρι ήτανε κι αυτό, μαθές... και επέρασεν η φαμίλια σου όλην την ημέραν κλειδομανταλωμένη μέσα, από φόβον μην ξαναέλθη εκείνος πούχε το γάλο και μας φέρη και την αστυνομία... ήτον φόβος να μην προσβαλθή κι εμένα το σπίτι μου. Άλλη φορά, τέτοια αστεία να μην τα κάνης, μαστρο-Παυλάκη. Τέτοια προσβολή να λείπη από το σπίτι μου, εμένα, τ' ακουσες;

Ο μαστρο-Παύλος ηρώτησε δειλά

-Τώρα... είναι μέσα η φαμίλια μου;

-Είναι μέσα όλοι τους, κι έχουνε κλειδωμένα καλά, και το φως κατεβασμένο, δια τον φόβο των Ιουδαίων. Κοίταξε, μη σε νοιώση από πουθενά, κείνος ο σκιάς ο κουνιάδος σου, πάλε...

-Είναι μέσα;

-'Η μέσα είναι, ή όπου είναι έφθασε... να, κάπου ακούω τη φωνή του.

Ηκούσθη, τω όντι, μία φωνή εκεί πλησίον, ήτις δεν υπέσχετο καλά δια τον νυκτερινόν επισκέπτην.

-Έ, μαστρο-Παυλίνα, έλεγε, καλός ήταν ο γάλος...

Ποίος ήτον ο ομιλήσας, άδηλον. Ίσως να ήτο ο μαστρο-Δημήτρης ο γείτων. Δυνατόν να ήτο και ο φοβερός γυναικάδελφος του μαστρο-Παύλου.

-Και να μην πάρω κι εγώ ένα μεζέ; παρεπονέθη ως τόσον ο άνθρωπός μας.

Τι σου χρειάζεται ο μεζές, μαστρο-Παυλάκη μου; επανέλαβεν η Στρατίνα. Τα πράματα είναι πολύ σκούρα. Άφσε τα αυτά. Δουλειά, δουλειά! Η δουλειά βγάζει παλληκάρια. Ό,τι έγινε-έγινε, να πας να δουλέψης, να μου φέρης εμένα τα νοίκια μου. Τ' ακούς;

-Τ' ακούω.

-Φέρε μου εσύ τον παρά, κι εγώ, με όλη τη φτώχεια, την θυσιάζω μια γαλοπούλα και τρώμε.

Ηκούσθη από μέσα βραχνός μορμυρισμός, είτα φωνή μικρού παιδιού είπε

-Την υγεία σου, μάτο-Πάλο, τεμελόκυλο, κακέ πατέλα. Τόνο φάαμε το λάλο. Να πάλε κι εσύ πέντε, κι άλλε πέντε, δέκα!

Προφανώς ήτον μέσα ο φοβερός ο γυναικάδελφος, και είχε δασκαλέψει το παιδί να τα φωνάζη αυτά.

-Μη στέκεσαι στιγμή, μαστρο-Παυλέτο, είπεν η Στρατίνα το καλό που σου θέλω! Δρόμο τώρα, και μεθαύριο δουλειά, δουλειά!...

Ηκούσθη κρότος, ως να εσηκώθη τις από μέσα, και να επλησίαζε με βαρύ βήμα προς την θύραν.

-Δρόμιο, επανέλαβε μηχανικώς ο Παύλος, συμμορφούμενος εμπράκτως με την λέξιν... δρόμιο και δουλειά!

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Στο Χριστό στο Κάστρο

- «Το Γιάννη το Νυφιώτη και τον Αργύρη της Μυλωνούς τους έκλεισε το χιόνι απάν' στο Κάστρο, τ' ν πέρα πάντα, στο Στοιβωτό τον ανήφορο, τ' ακούσατε;»

Ούτως ωμίλησεν ο παπα-Φραγκούλης ο Σακελλάριος, αφού έκαμε την ευχαριστίαν του εξ οσπρίων και ελαιών οικογενειακού δείπνου, την εσπέραν της 23ης Δεκεμβρίου του έτους 186... Παρόντες ήσαν, πλην της παπαδιάς, των δυο αγάμων θυγατέρων και του δωδεκαετούς υιού, ο γείτονας ο Πανάγος ο μαραγκός, πεντηκοντούτης, οικογενειάρχης, αναβάς διά να είπη μίαν καλησπέραν και να πιή μίαν ρακιά, κατά το σύνηθες, εις το παπαδόσπιτο· κι η θειά το Μαλαμώ η Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγγενής, ελθούσα διά να φέρη την προσφοράν της, χήρα εξηκοντούτης, ευλαβής, πρόθυμος να τρέχη εις όλας τάς λειτουργίας και να υπηρετή δωρεάν εις τους ναούς και τα εξωκκλήσια.

«Τ ακούσαμε κι ημείς, παπά» απήντησεν ο γείτονας ο Πανάγος, «έτσ είπανε».

«Τί είπανε; Είναι σίγουρο, σάς λέω» επανέλαβεν ο παπα-Φραγκούλης. «Οι βλοημένοι, δε θα βάλουν ποτέ γνώση. Επήγαν με τέτοιον καιρό να κατεβάσουν ξύλα, απάν απ' του Κουρουπή τα κατσάβραχα, στο Στοιβωτό, εκεί πού δεν μπορεί γίδι να πατήση. Καλά να τα παθαίνουν!»

«Μυαλό δεν έχουν αυτός ου κόσμους, θα πώ» είπεν η θειά το Μαλαμώ. «Τώρα οι ανθρώποι γινήκαν αποκότου».

«Να είχανε τάχα τίποτα κ' μάνια μαζί τ' ς;» είπεν η παπαδιά.

«Ποιός του ξέρ' ;» είπεν η θειά το Μαλαμώ.

«Θα είχανε, θα είχανε κουμπάνια» υπέλαβεν ο Πανάγος ο μαραγκός. «Αλλοιώς δε γένεται. Πήγανε με τα ζεμπίλια τους γεμάτα. Και τουφέκι θα είχαν, και θηλειές να σταίνουν για τα κοτσύφια. Είχαν πάρει κι αλάτι μπόλικο μαζί τους, για να τ' αλατίσουν για τα Χριστούγεννα».

«Τώρα, Χριστούγεννα θα κάμουν απάν στο Στοιβωτό τάχα;» είπε μετ οίκτου η παπαδιά.

«Να μπορούσε κανείς να τους έφερνε βοήθεια...» εφιθύρισεν ο ιερεύς, όστις εφαινετο κάτι μελετών μέσα του.

Ήτον έως πενήντα πέντε ετών ο ιερεύς, μεσαιπόλιος, υψηλός, ακμαίος και με αγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εις την νεότητά του υπήρξε ναυτικός, κι εφαινετο διατηρών ακόμη λανθανούσας δυνάμεις, ήτο δε τολμηρός και ακάματος.

«Τί βοήθεια να τους κάμουνε;» είπεν ο Πανάγος ο μαραγκός. «Απ τη στεριά, ο τόπος δεν πατιέται. Ερριξε, έρριξε χιόνι, κι ακόμα ρίχνει. Χρόνια είχε να κάμη τέτοια βαρυχειμωνιά. Ο Άη-Θανασης εγιν ένα με τα Κάμπια. Η Μυγδαλιά δεν ξεχωρίζει απ του Κουρούπη».

Ο Πανάγος ωνόμαζε τεσσάρας απεχούσας αλλήλων κορυφάς της νήσου. Ο παπα-Φραγκούλης επανέλαβεν ερωτηματικώς:

«Κι απ τη θάλασσα, μαστροΠανάγο;» «Απ τη θάλασσα, παπά, τα ίδια και χειρότερα. Γραιολεβάντες δυνατός, φουρτούνα, κιαμέτ. Όλο και φρεσκάρει. Ξίδι μοναχό. Πού μπορείς να

ξεμυτίσης όξ' απ το λιμάνι, κατά τ' Ασπρόνησο!»

«Από Σοφράν το ξέρω, Πανάγο, μα από Σταβέτ;» Ο ιερέύς επροφερεν ούτω τους όρους Sopra vento και Sotto vento, ήτοι το υπερήνεμον και υπήνεμον, εννοών ειδικώτερον το βορειοανατολικόν και το μεσημβρινοδυτικόν.

«Από Σταβέτ, παπά, μα είναι φόβος μην τότε γυρίση στο μαΐστρο».

«Μα τότε, πρέπει να πέσουμε να πεθάνουμε» είπεν ως εν συμπεράσματι ο ιερέύς. «Δεν είναι λόγια αυτά, Πανάγο».

«Έ, παπά μ , ο καθένας τώρα έχει το λογαριασμό τ' . Δεν πάει άλλος να βάλη το κεφάλι του στον τρουβά, κατάλαβες, για να γλυτώσ' εσένα».

Ο παπα-Φραγκούλης εστέναξεν, ως να ώκτειρε την ιδιοτέλειαν και μικροψυχίαν, ής ζώσα ηχώ εγίνετο ο Πανάγος.

«Και τί θα πάθουνε, το κάτω κάτω;» επανέλαβεν, ως διά ν ανάπαυση την συνείδησίν του, ο μαραγκός. «Νά, θα είναι χωμένοι σε καμμία σπηλιά, τσακμάκι θα χουν μαζί τους, ξύλα μπόλικά. Μακάρι να μου χε κι εμέ η Πανάγαινα απόψε στην παραστιά μου τη φωτιά πού θεν έχουν αυτοί. Για μία βδομάδα πάντα, θα είχανε κουμπάνια, και δεν είναι παραπαν από πέντε μέρες πού αγρίεψε ο χειμώνας».

«Να πήγαινε τώρα κανένας να λειτουργήση το Χριστό στο Κάστρο» επανέλαβεν ο ιερέύς, «θά είχε διπλό μισθό, πού θα τους έφερνε κι αυτούς βοήθεια. Πέρσου πού ήταν ελαφρότερος ο χειμώνας, δεν πήγαμε. Φέτος πού είναι βαρύς...»

Και διεκόπη, ως να είπε πολλά. Ο αγαθός ιερέύς ειχεν ήθος ανθρώπου λέγοντος οιονεί κατά δόσεις ό,τι είχε να είπη. Εκ των υστέρων θα φανή ότι είχε την απόφασίν του και ότι όλα τα προοίμια ταύτα ησαν μεμελετημένα.

«Και γιατί δεν κάνει κάλον καιρό ο Χριστός, παπά, αν θέλη να πάνε να τον λειτουργήσουνε στην εορτή του;» είπεν αυθαδώς ο μαστροΠανάγος.

Ο ιερέύς τον εκοίταξε με λοξόν βλέμμα και είτα ηπίως του είπε:

«Έ, Πανάγο γείτονα, δεν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Πού είμαστε ημείς ικανοί να τα καταλάβουμε αυτά! Αλλο το γενικό και άλλο το μερικό και το τοπικό, Πανάγο. Η βαρυχειμωνιά γίνεται για κάλο, και για την ευφορίαν της γής και για την υγείαν ακόμα. Ανάγκη ο Χριστός δεν έχει να πάνε να τον λειτουργήσουνε... Μα όπου είναι μία μερική προαίρεσις καλή κι έχει κανείς και χρέος να πληρώση, ας είναι και τόλμη ακόμα, και όπου πρόκειται να βοηθήση κανείς ανθρώπους, καθώς εδώ, εκεί ο Θεός έρχεται βοηθός, και εναντίον του καιρού, και με χίλια εμπόδια. Εκεί ο Θεός συντρέχει και με ευκολίας πολλας και με θαύμα ακόμα, τί νομίζεις, Πανάγο; Έπειτα, πώς θέλεις να κάμη ο Χριστός καλόν καιρό, αφού άλλες χρονιές έκαμε και ημείς από αμέλεια δεν πήγαμε να τον λειτουργήσουμε;»

Όλοι οι παρόντες ηκροάσθησαν εν σιωπή την σύντομον και αυτοσχέδιον ταύτην διδαχήν του παπά. Η θειά το Μαλαμώ έσπευσε να είπη:

«Αλήθεια, παπά μ' , δεν είναι κάλο πράμα αυτοδά, θα πώ, ν' αφήνουν τόσα χρόνια τώρα το Χριστό

αλειτούργητο την ημέρα της Γέννας του... Για τούτο θα μάς χαλάσ' κι ου Θεός!»

«Κι είχαμε κάμει κι ένα τάξιμο πέρυσι το Δωδεκαμερο — αλήθεια, παπαδιά;» είπεν αίφνης στραφείς προς την συμβίαν του ο ιερέυς.

Η παπαδιά τον εκοίταξεν ως να μην ενόει.

«Όπου ήταν άρρωστος αυτός ο Λαμπράκης» επανελαβεν ο ιερέυς, δεικνύων τον δωδεκαετή υιόν του. «Θυμάσαι το τάμα πού κάμαμε;»

Η παπαδιά εσιωπα.

«Εταξες, αν γλυτώση, να πάμε σα μπροστά να λειτουργήσουμε το Χριστό, την ημέρα της εορτής του».

«Το θυμούμαι» είπε σείουσα την κεφαλήν η παπαδιά.

Τώ όντι, ο μόνος υιός του παπά, ο δωδεκαετής Σπύρος, ον αυτός απεκάλει ειρωνικώς και θωπευτικώς Λαμπράκη, ένεκα της άκρας ισχνότητος και αδυναμίας, εξής έφεγγεν οιονεί το προσωπάκι του, είχε κινδυνεύσει ν αποθάνη πέρυσι τās ημέρας των Χριστουγέννων. Η παπαδιά, ήτις ήγγιζεν ήδη το πεντηκοστόν και τον είχε μόνον και υστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων επιζώντων κορασιών, ών αι δυο πρώται ήσαν υπανδρευμένοι ήδη, και μετά οκτώ γέννας, ών αι δυο δίδυμων, και πέντε θανάτους, η παπαδιά είχε τάξει, αν εγλύτωνε το αγόρι της, να υπάγη του χρόνου να λειτουργήση τον Χριστόν.

Το ενθυμείτο και το εσυλλογίζετο προ ημερών, και απ' αρχής της ομιλίας του παπά αυτό μόνον εσκεπτετο. Αλλ έβλεπεν ότι εφέτος θα ήτο δυσκολωτατον, φοβερόν, ανήκουστον τόλμημα, ένεκα του βαρέος χειμώνος, και εφρόνει ότι ο Χριστός θα ήτο συγγνώμων και θα παρεχώρει νέαν προθεσίαν.

Εν τούτοις, γνωρίζουσα την συνήθη τακτικήν του παπά, ως και την ισχυρογνωμοσυνήν τού, απεφάσισεν ενδομύχως να μή αντιλέξη. Και ου μόνον τούτο, αλλά και άλλο τί ηρωϊκωτερον και εις πολλούς απίστευτον όπου αποφασίση να υπάγη ο παπάς, να υπάγη κι αύτη μαζί του.

Ήτο γυνή δειλοτάτη, αλλά μόνον ενόσω ευρίσκετο μακράν του παπά. Όταν ήτο πλησίον του παπά της, ελάμβανε θάρρος, η καρδιά της εξεσταίνετο και δεν εφοβείτο τους κινδύνους. Εάν τυχόν ανεχώρει ο παπάς χωρίς αυτής, να υπάγη εις το Κάστρον, η καρδούλα της θα έτρεμεν ως το πουλάκι το κυνηγημένον. Αλλ εάν την έπαιρνε μαζί του, θα ήτο ησυχωτάτη.

Η μεγάλη κόρη, η εικοσαέτις το Μυγδαλιώ, ενόησεν αμέσως τα τρέχοντα, και ήρχισε, παρά το πλευρόν της μητρός της καθημένη, πλησίον της εστίας, να ολολύζη ταπεινή τη φωνή εις το ούς της μητρός της:

«Πού θα πάτε, θα πώ; Παλαβώσατε, θα πώ; Με τέτοιον καιρό! να πάτε στο Κάστρο; Ωχ, καημένη... Τί να γίνω;»

Η νεώτερα κόρη, η δεκαεξαέτις το Βασώ, αρχίσασα και αύτη να εννοή, υπεπιθύρισε:

«Τί λέει; Θα πάνε στο Κάστρο; Κι άρχισες τα κλάματα! Μουρλάθηκες; Σιώπα, θα με πάρουν κι εμέ μαζί. Θα με πάρετε, μά;»

«Σούτ! Λ' φάξτε!» είπεν αυστηρώς η παπαδιά. «Τί τρέχει;» είπεν η θειά το Μαλαμώ, ακούσασα

τους ψιθυρισμούς εκείθεν της εστίας.

«Τίποτε, Μαλαμώ» είπε με αυστηρόν βλέμμα ο παπάς. «ΗΣύχασε, Πανάγο» είπε, στραφείς προς τον γείτονα τον μαραγκόν, ευρών εύσημον τρόπον να τον αποπέμψη, «δέν πάς, να 'χης την ευχή, να πής του μπαρμπα-Στεφανή του Μπέρκα να ρθή από δω; Τόνε θέλω να τ' πώ».

Ο Πανάγος ο μαραγκός ηγέρθη, υψηλός, μεγαλόσωμος, ολίγον κυρτός, τινάξας τα σκέλη του.

«Πηγαίνω, παπά» είπε. «Θέλω κι εγώ να πάω να ιδώ μή μο' χή τίποτα η Παναγαινα για να φαμ' απόψε».

«Πήγαινε να του πής πρώτα, κι ύστερα γυρίζεις και τρώτε».

«Η ευχή σας. Καληνυχτά, παπαδιά». Και εξήλθε.

«Τί λέει, θα πώ» είπεν η θειά το Μαλαμώ μετά την αναχώρησιν του Πανάγου, «θά πάς στο Κάστρο, παπά;»

«Να ιδούμε τί θα μάς πή κι ο μπαρμπα-Στεφανής ο Μπερκας».

«Ιγω, ενας-ίμ» είπεν η θειά το Μαλαμώ, «α' θε πάς, έρχουμι».

«Κι ιγώ» είπεν η παπαδιά.

«Δεν είναι για να ρθης εσύ, παπαδιά» είπεν ο ιερέυς. «Φτάνει πού θα κακοπαθησω εγώ. Δεν πρέπει να λείψουμε κι οι δυο απ το σπίτι».

«Ιγω το καμα του τάμα» είπεν η παπαδιά.

«Μα αν πάω εγώ, το ίδιο είναι».

«Δεν είμαι ήσυχη, αν δεν είμαι κουντά σου, παπά μ' » είπεν η παπαδιά.

«Κι ημάς, πού θα μάς αφήσετε!» έκραξε με δάκρυα εις τους οφθαλμούς το Μυγδαλιω.

«Σιωπά, καημένη» είπε το Βάσω. «Θα με παρ' νέ κι εμένα μαζί, σιωπά!»

«Ναί, εσενά σ' φαίνεται πώς εις' ακόμα μικρή, χαδούλα μ' ! Γιατί ετσ' σ' εμάθανε. Δε φταίς εσύ!» είπε το Μυγδαλιώ, εκχύνουσα την ενδόμυχον ζηλειαν της επί τη τύχη της αδελφής της, ήτις, ως μικρότερα, δεν είχε κρυφθή ακόμη, ήτοι δεν απειργετο της κοινωνίας ως αι προς γάμον ώριμοι, και απελαυε σχετικής τίνος ελευθερίας.

Ο μικρός Λαμπράκης είχε πέσει επί τον τράχηλον της μητρός του.

«Θα με πάρετε κι έμένα μαζί, μάννα;» εψιθυρισε περιπτυσσομενος τον λαιμόν της.

«Τί λές, χαδουλη μ' ! Τί λές, πιδί μ' » απήντησε φιλούσα αυτόν η παπαδιά. «Εγώ, αν πάω, για σένα θα πάω, γυιέ μ' , κι αν απομείνω, για σενα θ' απομείνω, γυιόκα μ' , για να μην κρυώσης. Όπως αποφασίση ο παπας σ' , μικρό μ' . Τώρα, σύρ' να πής την προσευχή σ' και να κάμης μετάνοια 'τ παππάσ' , να πλαγιάσης, για να μή μαργώνης, κανάρι μ' !» «Ναί, θα πάς, αμ' δε θα πάς!» έκραξε το Μυγδαλιώ, απαντώσα εις εν ρήμα της μητρός της.

«Σιωπάτε! Ακόμα δεν αποφασίσαμε τίποτε, κι εσηκώσατ επανάσταση» είπε ο παπάς. «Να ιδούμε τί θα μάς πη κι ο μπαρμπα-Στεφανής».

Ειτα στραφείς προς την παπαδιά: «Μάς φέρανε τίποτε λειτουργίες, μπαριμ» Η παπαδιά έδειξε διά του βλέμματος, σκεπασμένας με ραβδωτήν διχρουν σινδόνα, τας ολιγας προσφοράς, όσας ειχάν φέρει εις την οικίαν του ιερέως τινές των ενοριτισσών, μελλουσαι να μεταλαβώσι τη επαύριον, παραμονή των Χριστουγέννων. Η θειά το Μαλαμώ τας είχεν ιδεί προ πολλού, και προσεπάθει να τας ξεσκεπάση οιονεί με τας ακτίνας του βλέμματος, να μαντεύση ως πόσαι να ήσαν.

«Μάς βρίσκεται και τίποτε παξιμάδι;» ηρώτησε πάλιν ο ιερέυς.

«Θα έμεινε κάτι ολίγο απ της Παναγίας. Όλο το Σαρανταήμερο ζυμώνομε κι τρώμε απ τα βλογούδια» είπε η πρεσβύτερα.

Βλογούδια ήσαν οι μικροί σταυροσφράγιστοι αρτισκοι, οι προσφερόμενοι υπό των ενοριτών εις τους οίκους των ιερέων κατά το Σαρανταήμερον. Αντί όμως αρτίσκων, αι περισσότεραι* ενορίτισσαι κατά τους τελευταίους χρόνους επροτίμων να προσφέρωσιν απλούν άλευρον, και διά τούτο η παπαδιά είπε ότι «εζυμωναν απ τα βλογούδια».

Βήμα ηκούσθη εις τον πρόδομον. Ηνοιχθη η θύρα και εισήλθεν ο μπαρμπα-Στεφανής ο Μπέρκας, υψηλός, στιβαρός, σχεδόν εξηκοντούτης, με παχύν φαιόν μύστακα, με σκληρόν και ηλιοκαές δέρμα, φορών πλατύν κούκκον και καμιζόλαν μάλλινην βαθυκυανον, με το ζωνάρι κόκκινον, δυο πιθαμές πλατύ. Κατόπιν τούτου εφανη και άλλη μορφή, ορθή ιστάμενη παρά την θύραν. Ητο ο Πανάγος ο μαραγκός, όστις, αν και ειχεν αφήσει την καλήν νύκτα, ειπών ότι θα μετέβαινεν οίκαδε να δειπνήση, ουχ ήττον, κεντηθείσης, φαίνεται, της περιεργείας του να μάθη τί τον ήθελαν τον μπαρμπα-Στεφανή τον Μπέρκαν, ανέβη και πάλιν εις την οικίαν του παπά.

«Καπετάν Στεφανή» είπε ο ιερέυς, «τί λές, μ αυτόν τον καιρό μπορεί κανείς να πάη στο Κάστρο με τ βάρκα, από στχβετ;»

«Από Στάβετ; Με τ' βάρκα; Στο Κάστρο;» ηκούσθη από της θύρας ως καινή τις πρωθύστερος και ανάστροφος ερωτηματική ηχώ.

Ητο ο μαστρο-Πανάγος ο μαραγκός, με την κεφαλήν προέχουσαν εις το ανώφλιον, με την μίαν πλευρά οιονεί κολλημένην επί του παραστάτου.

Αλλ ο μπαρμπα-Στεφανής, μόλις ηκουσε την ερώτησιν του ιερέως, και χωρίς να σκεφθή πλέον του δευτερολέπτου, με την χονδρήν, ταχείαν κι εμπερδεμενην προφοράν του, ανέκραξε:

«Μπράβο, μπράβο! Ακούς, ακούς! Στο Κάστρο; μετά χαράς! Όρεξη να χης, όρεξη να χης, παπά!»

«Να άνθρωπος!» είπε ο παπάς. «Έτσι σε θέλω, Στεφάνη! Τί λές, είναι κίνδυνος;»

«Κίντυνος, λέει; Ντίπ καταντίπ, καθολ' ! Εγώ σας παίρνω απάνου μ', παπά. Μοναχά πώς μπορεί να κρνώσετε, τίποτε άλλο. Θα ρθή κι η παπαδιά, θα ρθή κι άλλος κόσμος, πολύς κόσμος; Η βάρκα είναι μεγάλη, κατάλαβες, παίρνει κι τριάντα νοματοι, κι σαράντα νοματοι, κι μ ουλές τις κουμπχιές σάς, με τα σεγίχ σας, με τα πράματά σας. Κι η φουρτούνα τώρα, κατάλαβες, όσο πάει κι πεφτ . Ταχιά θα χουμε καλωσυνη, μπονάτσα, κάλμα. Όλο κι καλωσ νεύει, νά, τώρα καλωσυνεψε!»

Ός διά να ψεύση την διαβεβαίωσιν του γέροντος πορθμέως, οξύς συρριγμος παγερού βορρά ηκουσθη, σείων τα δένδρα του κήπου και τους ξυλοτοίχους του μαγειρείου επί του σκεπαστου εξώστου της οικίας, αι ύελοι δε και τα παράθυρα αφήνησαν διά γοερού στεναγμού.

«Νά, ακούς; Καλωσύνεινε!» είπε καγχάζων θριαμβευτικώς ο μαστροΠανάγος.

«Σιωπά εσύ, δεν ξερ ς εσύ» ανεκραξεν ο Στεφάνης. «Εσύ ξερ ς να πελεκάς στραβόξυλα και να καρφώνης μαδέρια. Αύτη είναι η στερνή δύναμη της φουρτούνας, είναι αέρας πού ψ χομαχαι. Αύριο θα μαλακωσ ο καιρός, σάς λέω εγώ. Μπορεί να χουμε ακόμα και καμμία μικρή χιόνια, δε σας λέω, μα ημεις, από στχβετ, ανάγκη δεν έχουμε».

«Και σαν τότε γυρίση στο μαΐστρο;» επεμεινεν ο μαραγκός.

«Κι χωρίς να τότε γυρίση στο μαΐστρο, εγώ σ λέω πώς απ την Κεχριά κι εκεί θεν έχουμε θηλχσσιτσχ» είπε τριβών τας χείρας ο Στεφάνης. «Αυτά είναι χποθχλχσιες και δε λείπουν, κατάλαβες, κι ο κόρφος μπουκάρει ολοένα, κι ούλο στρίβει. Μα δε μας πειραζ ημας αυτό. Εγώ σας παίρνω απάνου μ , ο Στεφάνης σας παίρνει απαν τ !»

«Μπράβο, Στεφανή, τώρα μ έκαμες ν αποφασίσω. Ήπιες ρακί; Τράβα κι άλλο ένα» είπεν ο παπάς.

«Έχω πιεί πέντ εξ ως τώρα, έτσι να χω την ευχή σ , παπά».

«Πιέ κι άλλο ένα να γίνουν εφτά».

Ο μπαρμπα-Στεφανής ερρόφησε γενναίαν δόσιν εκ της μικράς φιάλης, της πάντοτε κενουμένης και ουδέποτε στειρευούσης, του ιερατικού μελάθρου.

«Είσαστ έτοιμοι, είσαστ έτοιμοι;» είπεν ακολούθως. «Πήρες τα ιερά σ' , παπά, τα χαρτιά σ' ούλα, τα χεις έτοιμα; Έχετε τίποτε πράματα να σάς κουβαλήσω, για να μαστ ασένιο;»

«Από τώρα;» είπεν ο παπα-Φραγκούλης. «Από τώρα! Τί λές; Να είμαστ' απρόντο, παπά. Εγώ στες δυο θα ρθω να σάς φωνάξω, κι εσεις να είσαστ' αλέστα. Διάβασε τί θα διαβάσης, παπά, κι στες τρεις να μαρκάρουμε».

«Εγώ θα είμαι ξυπνητός απ τη μία» είπεν ο ιερέυς, «γιατί έχω το ξυπνητήρι μου... Κι έπειτα, είμαι μοναχός μου ξυπνητήρι. Μα στες τρεις, είναι πολύ νωρίς. Να χαράξη, Στεφάνη, και να μαρκάρουμε».

«Στες τρεις, στες τέσσερες, παπά, για να μην πέση ο αέρας, να τον έχουμε πρύμα ως τες Κουκ' ναριές, να χουμε μέρα μπροστά μας. Από κεί ως το Μανδράκι κι ως τον Ασέληνο, τραβούμε σιγά σιγά με το κουπί. Από κεί ως τις Κεχρεές κι ως την Άγια Ελένη, θα μάς παίρνη αγάλι αγάλια με το πανάκι. Κι απ την Άγια Ελένη κι εκεί, αν δεν μπορέσουμε να μ' ντάρουμε...»

«Ε, ύστερα;»

«Εγώ θαλασσώνω και βγαίνω στη στεριά, και σάς τραβώ με την μπαρούμα ως τον Άη Σώστη».

Εκάγχασαν όλοι προς τον αστεϊσμόν του απλοϊκού ναύτου, ο δε παπάς, όστις εφοβείτο και αυτός την τροπήν του ανέμου εις το μέρος περι ού ο λόγος, παρετηρησε προς παραμυθίαν των ακροατών:

«Μα εγώ λέω ότι θα μπορέσουμε στεριά να τραβήξουμε στην ακρογιάλια, τον κρεμνα τον ανήφορο. Όσο ψηλά κι αν το στοίβαξε το χιόνι στα βουνά, στες ακρογιαλιές ο τόπος πατιέται».

Έμειναν σύμφωνοι, να έλθη ο λεμβούχος να τους δώση είδησιν εις τας τρεις διά να ετοιμασθούν, και εις τας τεσσάρας να εκκινήσωσιν. Ο παπα Φραγκούλης διέταξε να τεθώσιν εις σάκκους αι προσφοραί, όσας είχε, και τινά δίπυρα, και εις δυο μεγάλα κλειδοπινάκια έθεσεν ελαιάς και

χαβιάρι. Εγέμισε δυο επταόκαδους φλάσκας με οίνον από την εσοδείαν του. Ετύλιξεν εις χαρτιά δυο η τρία ξηροχτάποδα, και μικρόν κυτίον το εγέμισεν ίσχαδας και μεγαλόρραγας σταφίδας. Τα δυο παπαδοκόριτσα, με τα παράπονα και τους γογγυσμούς της η μία, με τους κρύφιους γέλωτας και την ελπίδα της συμμετοχής του ταξιδιού η άλλη, έβρασαν όσα αυγά είχαν, έως τεσσάρας δωδεκάδας, και τα έθεσαν εις τον πάτον ενός καλαθιού, το οποίον απεγέμισαν είτα με δυο προσφορά τυλιγμένα εις οθονας, με κηρία και με λίβανον. Προσέτι ο παπα-Φραγκούλης είχε παρακαλέσει τον μπαρμπα-Στεφανην να περάση από τα σπίτια δυο εμποροπλοιάρχων φιλών του, εκ των παραχειμαζόντων με τα πλοία των εις τον λιμένα, να τους παρακαλέση εκ μέρους του να του στείλουν, αν τους ευρισκετο, ολίγον κρέας σάλαθο, εξ εκεινού το οποίον μαγειρεύουν εις τα πλοία τα εκτελούντα μάκρους πλούς. Εκείνοι φιλοτιμηθέντες έστειλαν δυο μεγάλα τεμάχια, έως πέντε οκάδας τα δυό.

Όλας ταύτας τάς προμήθειας έκαμνεν ο παπάς προβλεπτικως διά τους αποκλεισθέντας εις το βουνόν από την χιονα, περί ων έγινε λόγος εν άρχη, καθώς και δι εαυτόν και τους μεθ εαυτού συνεκδημησοντας προσκυνητας, καθ όσον ενδεχόμενον ήτο να θυμώση και πάλιν ο καιρός και να τους κλείση ο χειμών εις το Κάστρον, αν εν τοσούτω έμελλον να φθάσωσιν εις το Κάστρον σώοι και υγιείς.

Πριν κατακλιθή, ο παπα-Φραγκούλης έστειλε μήνυμα εις τον συνεφημέριόν του τον παπα-Αλέξην, όστις άλλως ήτο και ο εφημέριος της εβδομάδος, ότι δεν θα ήτο συλλειτουργός την επιούσαν, παραμονήν των Χριστουγέννων, εν τώ ενοριακώ ναώ, καθ όσον απεφάσισε, συν Θεώ βοηθώ, να υπάγη να λειτουργήση τον ναόν του Χριστού εις το Κάστρον.

Είχαν πάρει είδησιν αφ εσπέρας δυο τρεις ενοριτισσαι, γειτόνισσαι του παπά, διότι ο Πανάγος εξέλθων ανεκοίνωσε το πράγμα εις την γυναίκα του, και αύτη το διηγηθή εις τάς γειτόνισσας. Επίσης και η θειά το Μαλαμώ εστάλη να φέρη είδησιν εις τον κύρ Αλεξανδρην τον ψαλτην, μεθ ο εξελθούσα έσπευσε να προσηλύτιση δυο η τρεις πανηγυριστάς και άλλας τόσας προσκυνήτριας.

Όταν έμελλον να επιβιασθώσιν, ευρέθησαν δεκαπέντε άτομα. Η απόφασις του παπά και η γενναιότης του μπαρμπα-Στεφανη, μετά την πρώτην έκκληξιν, ενέβαλε θάρρος εις άνδρας και γυναίκας. Ήσαν δε όλοι εξ εκεινών, οίτινες συχνά τρεχουσιν, άρρητον ευρίσκοντες ηδονήν, εις πανηγύρια και εις εξωκκλησια. Ήσαν ο παπα-Φραγκούλης μετά της παπαδιάς, της Βάσως και του Σπυρου, ο μπαρμπα-Στεφανης μετά του δεκαεπταετούς υιού, όστις ήτο και ο ναύτης του, η θειά το Μαλαμώ, ο κύρ Αλεξανδρης ο ψάλτης, τρεις άλλοι πανηγυρισται και τεσσάρες προσκυνήτριαι. Την τελευταίαν στιγμήν προσετέθη και δέκατος εκτός.

Ούτος ήτο ο Βασίλης της Μυλωνούς, ο αδελφός του Αργυρή, του αποκλεισμένου από τάς χιονας. Ήλθεν εις την αποβάθραν με σακκον πλήρη τροφίμων και με αλλά τίνα εφόδια διά την εκδρομήν. Ιδών αυτόν ο ιερέυς:

«Πώς το έμαθες, Βασίλη;» του λέγει.

«Το έμαθα, παπά, απ το μαστροΠανάγο το μαραγκό».

«Τί ώρα και πού τον είδες;»

«Κατά τάς δέκα τον ηυρα εις το καπηλειό του Γιάννη του Μπουμπούνα. Είχε φάει ψωμί κι εβγηκε να πιή δυο τρία κρασιά με το ισναφι. Έλεγε πώς αποφασίσατε να πάτε στο Κάστρο, και σάς εκατακρινε για την τόλμη. Μα εγώ το χάρηκα, γιατί ανησυχώ για κείνον τον αδερφό μου, και θέλω να ρθω μαζί σας, αν με παίρνετε».

«Ας είναι, καλώς να ρθης» είπε ο ιερεύς.

Εξέπλευσαν. Εστράφησαν προς το μεσημβρινοδυτικόν του λιμένος, κι έβαλαν πλώρη το ακρωτήριο Καλαμάκι. Ο άνεμος ήτο βοηθητικός και ο πλούς ευοίωνος ηρχίζε. Ναί μέν εκρυωναν πολύ, αλλ ησαν όλοι βαρεως ενδεδυμένοι. Ο παπάς εκαθισεν εις το πηδάλιον φορών την γουνάν του. Η πρεσβύτερα είχε το σάλι της το διπλό, η θειά το Μαλαμώ είχε το βαρύ γουνάκι και την κουζουκά της. Ο μπαρμπα-Στεφανης ήτο με την νιτσεράδα του, με τον κηρωτον πύλον του, με τον μάντα δεδεμενον υπό τον πώγωνα, με τα μακρά πτερύγια σκεπαζοντα τα ότα, και ο υιός του Σπύρος, ο καλούμενος κοινώς το Μπερκάκι, με τας πρεκνάδας και με τας βούλλας εις το πρόσωπον, ήτο με τα μανίκια της μάλλινης καμιζόλας του ανασφουγγωμένος ως τους αγκώνας.

Ευτυχώς δεν εχιονιζεν, αλλ ο άνεμος ήτο παγερός. Αίθριος ο ουρανός, σταυρωμένος από τον βορράν. Η σελήνη ήτο εις το πρώτον τέταρτον και είχε δύσει προ πολλού. Τα άστρα έτρεμαν εις το στερέωμα, η πουλιά εμεσουρανει, ο γαλαξίας έζωνε τον ουρανόν. Ο πήχυς και η άρκτος και ο αστήρ του πόλου έλαμπαν με βαθειάν λάμψιν εκεί επάνω. Η θάλασσα εφρισεν υπό την πνοήν του βορρά, και ηκουοντο τα κύματα πλήττοντα μετά ρόχθου την ακτήν, εις ην μελαγχολικως απηντα ο φλοίσβος του ύδατος περί την πρόραν της μεγάλης και δυνατής βάρκας.

Έκαμψαν το Καλαμάκι και ακόμη δεν είχε χαράξει. Ηρχισε μόλις να γλυκοχαράζει πέραν της αγκάλης του Πλατάνια. Έφεξαν εις τον Στρουφλια, αντίκρυ του τερπνού και συνηρεφούς δάσους των πιτυων, εξ ου η θέσις ονομάζεται Κουκ ναριες. Τότε οι επιβαται ειδον αλληλους υπό το πρώτον λυκόφως της ημέρας, ως να έβλεπαν αλληλους πρώτην φοράν. Πρόσωπα ώχρα και χείλη μελανά, ρίνες ερυθραι και χείρες κοκκαλιασμεναι. Η θειά το Μαλαμώ ειχεν αποκοιμηθή δις ήδη υπό την πρύμνην, όπου εσκεπε το πρόσωπόν της με την μαύρην μανδηλαν ως την ρίνα, με την ρίνα σχεδόν ως τα γόνατα. Ο κύρ Αλεξανδρής είχε πάρει δυο τροπάρια παραπλεύρως αυτής, ονειρευόμενος ότι ήτο ακόμη εις την κλίνην του και απορών πώς, αυτή εκινείτο ευρυθμως ως βρεφικόν λίκνον. Ο υιός του παπά, ο Σπυρος, έκαμνε συχνές μετάνοιες, και όσον αίμα ειχεν, είχε συρρεύσει όλον εις την ρίνα του, ήτις ήτο και το μόνον όρατον μέλος του σώματός του. Η παπαδιά, εν τη ευσεβεί φιλοστοργία της, είχε κρίνει ότι ωφειλε να τον πάρη μαζί, αφού δι αυτόν ήτο το ταξιμον. Τον απεσπασεν αποτομως της κλίνης, τον ένιψε και τον ενέδυσε με δίπλα υποκάμισα, δυο φανελλας, χονδρόν μάλλινον γελεκιον, διπλούν σακκακι κι επανωφόρι, και περιετυλιξε τον λαιμόν του με χνοωδες όλομαλλινον μανδήλιον, ποικιλοχρουν και ραβδωτόν, μακρόν καταπίπτον επί το στερνόν και τα νώτα. Τώρα, παρά την πρύμνην, αριστεροθεν του παπά καθημενη, αριστερά της είχε τον Σπυρον, και ζητούσα αυτομάτως να ψηλαφήση τους βραχίονας και το στήθος του, δεν εύρισκε σχεδόν σάρκα υπό την βαρειάν σκευήν, δι ής είχε περιχαρ ακώσει τον υιόν της. Ο παπάς, όστις δεν ειχεν αποβάλει την φαιδρότητά του, ουδ έπαυε ν ανταλλάσση αστεισμούς και σκώμματα με τον μπαρμπα-Στεφανην, στρεφόμενος προς αυτήν ενίστε της έλεγε:

«Νά, γι αυτονε το Λαμπράκη, το γυιό σου, τα παθαίνουμε αυτά, παπαδιά».

«Και τί πάθαμε, με τ δυναμ τ Θεού;» απηντα η παπαδιά, ήτις, κατά βάθος, πολύ ανησυχεί με αυτό το παράτολμον ταξιδιον. Ευτυχώς, η παρουσία του παπά της έδιδε θάρρος.

«Δε μ λές, παπαδιά» είπε με την τραχείαν φωνήν του ο μπαρμπα-Στεφανης, θελησας ν αστείσθη και με την πρεσβυτέραν, «δέ μ λές, γιατί λένε: Κυρι ελέησον, παπαδιά! πέντε μήνες δυο παιδιά»;

«Γιατί, μαθές, το λένε;» απήντησε χωρίς να πειραχθή η πρεσβύτερα. «Πάρε παράδειγμα από μενα. Οχτώ γέννες, δέκα παιδιά».

«Θα πή, το λοιπόν, πώς οι παπαδιές είναι πολύ καρπερές. Μα γιατί;»

«Γιατί οι παπάδες δε λείπουν χρονοχρονικης από κοντά τούς;» είπε η θειά το Μαλαμώ.

«Νά, το Μαλαμώ πάλι το κατάλαβε» είπε ο παπάς, «δέν σάς το λεγα εγώ; Εσύ κι ο εξάδερφός σου ο Αλεξανδρής» — εννοών τον ψάλτην — «έχετε μεγάλο νού».

Ο παπάς δεν έπαυε ν αστεΐζεται με όλας τάς εν τώ πλοιαρίου ενορίτισσάς του. Εις την μίαν έλεγε: «Μα κείνος ο Θεοδώρης» — εννοών τον άνδρα της — «κοιμάται όταν τα φτιάνη αυτά τα παιδιά;» Εις την άλλην: «Μα δεν είναι καμμία πού να μή θέλη παντρεία! Εγώ έχω στεφανωμένα, τριάντα χρόνια τώρα, παραπαν από διακόσια ανδρόγυνα, και καμμία δεν ευρεθή να πή πώς δεν θέλει!»

Αλλά το κυριωτερον θύμα του παπα-Φραγκούλη ήτον ο Αλεξανδρής ο ψάλτης. Έξαφνα τον ηρώτα:

«Δε μου λές, Αλεξανδρή, τί θα πή, τώρα, στην καταβασία των Χριστουγέννων, ‘ο ανυψώσας το κέρας ημών’; Ποιός ειν αυτός ο ανυψώσας;»

«Νά, ο ανιψιός σας» απήντα ο κύρ Αλεξανδρής, μή εννοών άλλως την λέξιν.

«Και τί θα πή ‘σκύλα Βαβυλών της βασιλίδος Σιών;» ηρωτα πάλιν ο παπάς.

«Νά, σκύλα Βαβυλών» απήντα ο ψάλτης, νομίζων ότι περί σκύλας πράγματι επρόκειτο.

Ταύτα ελεγοντο ενόσω ήτο υπήνεμος η βάρκα, με τάς κώπας βραδυπορούσα, δεξιόθεν παραπλεύουσα τον Αναγυρον και τον Ασέληνον, αριστεροθεν πελαγωμένη αντίκρυ των Τρίκερων και του Αρτεμισίου. Ο παπα-Φραγκούλης εκάθητο κυβερνών εις το πηδάλιον, οι άλλοι εβοήθουν εις την κωπηλασίαν. Και αυτός ο κύρ Αλεξανδρής, αν και ατζαμής περί τα ναυτικά πράγματα, ησθάνθη την ανάγκην να κωπηλατήση διά να ζεσταθή. Κι η θειά το Μαλαμώ εκωπηλατησε σχεδόν επί ημισείαν ώραν. Ευτυχώς, αν και εκρύνωναν όλοι, και αι ψυχραί ριπαί αι κατερχομεναι από των χιονοφορτων ορεων εξυριζον τα ότα και τους λαιμούς τών, ειχον όμως τους πόδας θερμούς, το ευεργετικόν τούτο αποτέλεσμα της γεινιάσεως του πόντου. Ο ήλιος είχε προβάλει από τα σύννεφα επ ολιγας στιγμας («ήλιος με τα δόντια γριά με τα χταπόδια!» ανεκραξεν ο Λαμπράκης) διότι, ενώ την νύκτα ηθρίαζε κι εγίνετο «ο ουρανός καντήλι», την ημέραν συνηγοντο πάλιν τα νέφη, και ο βορράς εφαινετο υποχωρών εις τον απηλιωτην, ως να ηπειλείτο βροχη· αλλά μόλις επροβαλε, κι εφανη ως να έβλεπε ποιά ήτο η υψηλότερα και εγγύτερα κορυφή εκ των κατάλευκων ορεων ολόγυρα, η του Πηλίου ή η του Όθρυος, διά να σπύση το ταχύτερον να κρυφθή. Αλλά τα νέφη σωρευθέντα πάλιν τον απήλλαξαν του κόπου τούτου.

Η ακριβής απόστασις από του μεσηβρινου λιμένος έως το βορεινοτερον άκρον της νήσου, όπου επλεον, θα ήτο ως δέκα ναυτικών μιλιών. Ο παπάς εβλεπεν ότι ηθελον νυκτώσει, πριν φθασωσιν εις το Κάστρον. Ήτο μεσημβρία ήδη, και δεν έφθασαν ακόμη εις την Κεχρεαν, την ωραϊαν μελαγχολικήν κοιλάδα με τάς ελαιοφύτους κλιτύς, με τον Αραδιαν, τον πυκνόν όρυμωνά τής, με το ρεύμα και τάς πλάτανους και τους νερόμυλους τής. Όταν έφθασαν εις την Κεχρεαν, συνέβη εκείνο το όποιον ο μέν κακομαντις Πανάγος προελεγεν, ο δε Στεφάνης δεν ηγνοει, και ο παπα-Φραγκούλης προεβλεπεν. Είτε τροπή εις τον μαΐστρον ήτο, είτε αποθαλασσια και μπουκάρισμα του κόρφου, τα κύματα ηρχισαν να ογκούνται καταπρωρα του μικρού σκάφους, και η βάρκα με το λευκόν πανιόν της, και με τον φλοκκον και την αντεννά τής, ηρχισε να σκιρτά επί των κυμάτων, όμοια με Ελληναλβανον χορευοντα ηρωικούς χορούς, με τον λευκόν χιτώνα ανεμίζοντα, με τον ένα βραχίονα τριγωνοειδή εις την μέσην, με τον άλλον υψιτενή και παίζοντα τα δάκτυλα. Αι γυναίκες ηρχισαν να δειλιώσιν. Η θειά το Μαλαμώ ηώτα τον παπά αν δεν ήτο καλόν ν αποβιβασθώσι και ανελθωσιν εις την Παναγίαν την Κεχρεαν να λειτουργησωσιν, όπως εορτασωσιν εκεί τα Χριστούγεννα. Ο κύρ Αλεξανδρής, ζαλισθείς, εξαρωσεν εις μίαν γωνιάν, και οι άλλοι επιβαται μεγάλως ανησυχούν. Μόνον δυο άνδρες δεν εδειλίασαν, ο μπαρμπα-Στεφανής και ο παπα-Φραγκούλης.

Εις των επιβατών επροτεινε ν αραξωσι προσωρινώς εις την Κεχρεάν, έως ότου κοπάση ο άνεμος. Ο

Στεφάνης και ο ιερέυς συνεννοούντο διά νευμάτων. Απείχον ακόμη από το Κάστρον υπέρ τα τρία μίλια. Δυο μέσα ηδυναντο να δοκιμασῶσιν, αν τα εύρισκον τελεσφόρα· η να συστειλωσι τα ιστία και να προχωρησῶσι με τάς κωπας, καταφρονούντες τον αφόρητον, διά τάς γυναίκας μάλιστα, σάλον, περιβρεχόμενοι από τα θραυόμενα και εισπηδωντα εις το σκάφος κύματα, ριγούντες και δεινως πάσχοντες, η ν αποβιβασθῶσιν εις την ξηράν και να δοκιμασῶσιν αν θα εύρισκον όρομισκον τινά, δχί πολύ πλακωμένον από την χιονα, ώστε να είναι βάτος εις ανθρώπους. Πτυαρια και αξίνας δυο τρεις είχε πάρει μαζί του ο Βασίλης της Μυλωνούς, προβλέπων ότι ίσως θα εχρησιμευον διά ν άνοιξη όρομον προς ανεύρεσιν του αποκλεισμένου αδελφού του. Ο παπα-Φραγκούλης απεφανθη ότι, αφού εξ άπαντος θα ενυχτωναν, καλλιον θα ήτο να δοκιμασῶσι το πρώτον, διότι κέρδος θα ήτο, είπεν, όσον ολίγον και αν ηδυναντο να προχωρησῶσι διά θαλασσίης, και ύστερον θα ειχον καιρόν να καταφυγῶσι και εις την δευτεραν μέθοδον.

Ήδη ο ήλιος, επιφανείς ακόμη μίαν φοράν, έκλινε προς την δύσιν. Ητο τρίτη και ημισεια ώρα. Και ο ήλιος εχαμηλωνεν, εχαμηλωνε. Και η βαρκούλα του μπαρμπα-Στεφανη, με το ανθρόπινον φορτίον της, εχορευεν, εχορευεν επάνω εις το κύμα, πότε ανερχόμενη εις υγρά όρη, πότε κατερχόμενη εις ρευστας κοιλάδας, νύν μέν εις την ακμήν να καταποντισθή εις την άβυσσον, νύν δε ετοιμή να κατασυντριβή κατά της κρημνώδους ακτής. Και ο ιερέυς έλεγε μέσα του την παράκλησιν όλην, από το «Πολλοις συνεχόμενος» έως το «Πάντων προστατεύεις». Κι ο μπαρμπα-Στεφανης εστενοχωρείτο, μή δυνάμενος επί παρουσία του παπά να έκχυση ελευθερωσ τάς αφελείς βλασφημίας του, τάς οποίας έμασα κι έπνιγε μέσα του, υποτονθορυζων: «Σκύλιασε ο διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θα σκάσης, αντίχριστε, Τούρκο! Το Μουχαμετή σου, μέσα!» Κι η θεία το Μαλαμώ, ποιούσα το σημείον του Σταυρού, έλεγε το «Θεοτόκε Παρθένε», κι επανελαμβάνεν: «Ελα, Κ στέ μ ! Βοήθα, Παναΐα μ !» Και τα κύματα επληττον την πρώραν, επληττον τα πλευρά του σκάφους, και εισορμωντα εις το κύτος έκτυπων τα νώτα, έκτυπόν τους βραχίονας των επιβατών. Και ο ήλιος εχαμηλωνεν, εχαμηλωνε. Και η βαρκούλα εκινδύνευε ν αφανισθή. Και η απόρρωξ βραχώδης ακτή εφαινετο διαφιλονεικούσα την λείαν προς τον βυθόν της θαλάσσης.

Τέλος, ηρχισε να σκοτεινιάζη. Ενυκτωσεν ακριβώς την στιγμήν καθ ην θα εβλεπον αντίκρυ το Κάστρον, ού απείχον τώρα δυο ακόμη μίλια. Νέφη συσσωρευμένα προς ανατολας ημποδίζον να φανή το παρήγορον φέγγος της σελήνης. Αλλ ο άνεμος, αντι να πέση, εδυνάμωνε και αγρίευε και εθεριευε, και ο πλούς κατέστη αδύνατός του λοιπού. Δεν εβλεπον πλέον ούτε εμπρός ούτε δεξιά τίποτε, ειμη δυο δγκούς φαιούς, αμαυρούς. Ευτυχώς, ο μπαρμπα-Στεφανης εγνώριζε καλά το μέρος.

«Εδώ, εδώ είν ένα λιμανάκι, παπά, κατ απ το Πρυί, αποκατ απ την Άγια Αναστασία, στα Μποστάνια».

«Θυμάσαι καλά, Στεφανή;»

«Όπως ξερ σ η αγιωσύνη σ τα γράμματα τσ εκκλησιάς απ οξου, παπά, έτσι κι εγώ τα ξέρω απ οξου όλα τα λιμανάκια, τους κάβους, κι τ σ αμμουδιές, όλες τις ξέρες κι τα γκριφια κι τα θαλάμια».

Καιπροσηγγισαν με πολύν κόπον και αγώνα και βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι. «Εκεί, εκεί διανασται».

Υπήρχεν εν θαλάσσιον μάρμαρον, ως φυσική αποβάθρα, πότε καλυπτόμενον από το κύμα, πότε ανέχον υπεράνω της θαλάσσης. Την φοράν ταύτην το εκάλυπτε και δεν το εκάλυπτε το κύμα. Επλησίασαν και ησθανθησαν πάραυτα το εύαρεστον αίσθημα της παύσεως του σάλου και της προσεγγίσεως εις σκεπαστόν και ευλίμενον μέρος.

«Πάντα κατευόδιο!» είπε ποιών το σημείον του Σταυρού ο κύρ Αλεξανδρης, όστις τότε εξεξαλίσθη

κι εσταθη εις τους πόδας του.

Επηδησαν εις εις εξω· εξεφορτωσαν τάς αποσκευάς και ηλάφρυναν την βαρκαν. Ανάμεσα εις το μάρμαρον και εις την κρημνώδη ακτήν εσχηματιζετο μικρά αμμουδιά, όση θα ηρκει διά να σύρη αλιεύς την ψαροπουλάν τού, γυρμενην από την μίαν πλευράν επί της άμμου, και να εξαπλωθή και αυτός υπό την άλλην πλευράν να κοιμηθή θεωρών τους αστέρας.

«Τώρα να σύρουμε τη βάρκα, παπά» είπεν ο μπαρμπα-Στεφανής, «κι ύστερα οι άνδρες να φορτωθούμε όλα τα πράγματα και ν αρχίσουμε σιγά σιγά ν ανεβαίνουμε. Ας πάρουν κι οι γυναίκες δ,τι μπορούν».

«Να τώρα τί άξιζε να χα το μ λαρι μαζί μ » είπεν ο Βασίλης της Μυλωνούς. «Σου είπα, μπαρμπα-Στεφανη, να το μαρκάρουμε, δε θέλησες».

Έσυραν την λέμβον. Ήναψαν τα δυο φανάρια πού είχαν. Ο Βασίλης έλαβε τα πτυάρια και τάς αξίνας του, και απομακρυνθείς προσωρινώς ηρχισε να κατοπτεύη πού θα εύρισκε μονοπάτι όχι πολύ πατημένον από την χιονα, ώστε να δύνανται άνθρωποι να βαδισωσιν. Από το μέρος εκείνο ως το Κάστρον, το οποίον διεκρινετο ως πελώριος αμαυρός όγκος υψηλά προς βορράν, η οδός δεν θα ήτο πλέον της ώρας, αλλ εις ην κατάστασιν ήτο τώρα ο όρομος από τάς χιονας, τις οίδεν αν θα ηρκει και το τριπλάσιόν του χρόνου όπως φθασωσιν. Εδείπνησαν όλοι επί ποδός με διπυρα και με ελαίας και επιον ολίγον οίνον η ρακήν.

Ο Βασίλης επανελθών ανηγγειλεν ότι άνευρε το μονοπάτι, πλακωμένον πολύ από την χιονα, αλλ ότι με πολύν κόπον, αν προπορευωνται δυο άνθρωποι και ξεχιονίζουν, ελπίζει να φθάσουν εις το Κάστρον το γρηγορωτερον... έως τα μεσανυκτα. Εφορτωθησαν τάς αποσκευας. Ο κύρ Αλεξανδρής έλαβε το ένα φανάρι και μία των γυναικών το άλλο. Ο Βασίλης της Μυλωνούς, ο μπαρμπα-Στεφανής και ο υιός του ελαβον τα πτυάρια και τάς αξίνας και προπορευόμενοι ηρχισαν να ξεχιονίζωσιν. Ο όρομισκος ανηρχετο έρπων εις τον κρημνόν κατ αρχάς, ειτα κατηρχετο εις εν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Επατουν προσεκτικως, ως να εμετρούσαν τα βήματα τών. Η σελήνη ειχεν απαλλαγή των νεφών και προσεπαθει να φέξη τον όρομον με το κρυερον φώς της. Ενίστε έχαναν το χάραγμα του όρομου, απεπλανωντο κι ευρισκοντο αίφνης επί της κορυφής πελώριων βράχων, κάτω των οποίων άβυσσος ηνοιγε το στόμα της, και πάλιν κατεβαίνον με τρεμουλιαστά γόνατα, κρατούμενοι εκ των πετρών και των θάμνων. Ανείρπον εις τον κρημνόν ως μικρόν κοπαδιον αιγών αποπλανηθέν και απαγόμενον οπίσω εις την μάνδραν από τους δυο βοσκούς του, οίτινες το ανεζήτησαν κρατούντες φανάρια, και μακροθεν αν τους έβλεπε τίς, ηδυνατο να τους εκλάβη ως συστρεφόμενον κρικωτον τέρας, φωσφορίζον την κεφαλήν και την ουράν, με τους δυο φανούς. Με όλον το ξεχιονισμα, το οποίον εννοεί τις ποσόν ατελώς ενηργείτο, επατουν ενίστε σφαλερώς κι εχωνοντο ως το γόνυ και ως τον μηρόν εις την χιονα.

Επλησίαζε μεσάνυκτα όταν έφθασαν υπό την γέφυραν του Κάστρου, μισοπνιγμενοι, παγωμένοι, αλμυροί από θάλασσαν και λευκοί από χιονα, μελανιασμένοι τα χείλη, αλλά θερμοί την καρδίαν.

Εκεί επάνω, πριν διελθωσι την γέφυραν, από την σιδερόπορταν του Κάστρου ηκουσθησαν φωναί:

«Ποιοί είστε; Ποιοί είστε;»

Και αντήχησε βαρύς ο τριγμός των εσκωριασμενων στροφέων, ως να εδοκίμαζε τις να κλείση έσωθεν την σιδηράν πύλην. Ηκουσθη δε και μικρός κρότος, ως ο της υψώσεως σκανδάλης τουφεκιού.

«Καλοί! Καλοί! Πατριώτες!» απηνητησεν ο μπαρμπα-Στεφανής. «Μα εσείς ποιοί είστε;»

«Πέστε μας τα ονόματά σας!»

«Ημείς είμαστε...» ήρχισεν ο μπαρμπα-Στεφανής, και συγχρόνως διά του βλέμματος εσυμβουλευετο τον παπάν.

«Μπά! αυτή είναι η φωνή τ αδερφού μου» ανεκραξεν ο Βασίλης της Μυλωνούς.

Και είτα εντεινας την φωνήν:

«Αργύρη, εγώ είμαι!» εφώναξε.

«Τόσο καλύτερα... μάς έβγαλαν κι από έναν κόπο» εψιθυρισεν ο ιερεύς.

Ανέβησαν εις το Κάστρον, όπου συνηντησαν τον Αργυρήν της Μυλωνούς και τον σύντροφόν του, τον Γιαννην τον Νυφιωτην. Ούτοι εν ολιγοις διηγηθησαν πώς τους είχε κλείσει το χιόνι επάνω στο Στοιβωτο, όπου ετρυπωσαν δυο νύκτας εις μίαν σπηλιάν, και πώς την προχθές, ήτοι εις τας 22 του μηνός, ελθόντες τους απηλευθερωσαν εκείθεν, εκτοπισαντες μεγάλους όγκους χιόνος, δυο αιγοβοσκοί, ο Γιαλής ο Κονιζάς και ο Γιώργης ο Μπάντας, οίτινες και ευρισκοντο την στιγμήν ταύτην με όλον το αιπολιον των εις το φρούριον.

Το φρούριον τούτο, όπερ αλλαχού περιεγραψαμεν, ήτο γιγαντιαίος βράχος, φυτρωμένος εκεί παρά το έελαγος, προεκβολή της γής προς τον πόντον, ως να εδειχεν η ξηρά τον γρόνθον εις την θάλασσαν και να την προεκαλει φοβερός, μονοκόμματος γρανίτης, αλίκυπος, όπου γλαύκες και λάροι ηριζον περί κατοχής, διαφιλονεικουντες πού αρχίζει η κυριότης του ενός και πού σταματά η δικαιοδοσία του άλλου. Προσφιλής σκοπός του βορρά και των γειτόνων του, του καικιου και του αργεστου, ών το στάδιον ευρύ εκτείνεται αναμεσον της Χαλκιδικης, του Θερμαίκου, του Ολύμπου και του Πηλιου μεμονωμένος υψιτενης βράχος, εφ ού οι κάτοικοι εξ ανάγκης ειχον κλεισθή διά φύλαξιν κατά των πειρατών και των βάρβαρων, εγκαταλιποντες αυτόν έρημον μετά το 1821, ότε εκτίσθη η σημερινή μεσημβρινή πολίχνη. Μέχρι προ ολίγων ετών εσωζοντο ακόμη οικιαι τινές με τας στεγας και τα πατωματά των εντός του φρουρίου, αλλά τελευταίον, η ολιγωρία των δημοτικών άρχων, ο οκνός των ανθρώπων εις το να επισκεπτωνται το Κάστρον συχνοτερα, και η ασυνειδησία ολίγων τίνων συλαγωγων, πλεονεκτών η οικοδομών, είχε καταστήσει ερειπιών σωρόν το Κάστρον. Εντεύθεν αμελησαντες και οι εφημέριοί της σημερινής πολίχνης, άφηναν από ετών ήδη αλειτούργητον τον ναόν της Χριστού Γεννήσεως, κατ αυτήν την ημέραν της εορτής.

Ο ναός της Χριστού Γεννήσεως ήτο η παλαιά μητρόπολις του φρουρίου. Ο ναΐσκος, προ εκατονταετηρίδων κτισθείς, ίστατο ακόμη ευπρεπής και δχί πολύ εφθαρμένος. Ο παπα-Φραγκούλης και η συνοδεία του φθασαντες εισηλθον τέλος εις τον ναόν του Χριστού, και η καρδιά των ησθανθη θάλπος και γλυκύτητα άφατον. Ο ιερεύς εψιθυρισε μετ ενδομούχου συγκινήσεως το «Εισελεύσομαι εις τον οίκον σου», κι η θειά το Μαλαμά, αφού ήλλαξε την φ στάνα της την βρεγμενην κι εφόρεσεν άλλην, στεγνήν, και το γ νάκι της το καλό, τα οποία ευτυχώς ειχεν εις αβασταγήν καλώς φυλαγμένα υπό την πώραν της βάρκας, έδεσε μέγα σάρωθρον εκ στοιβών και χαμόκλαδων και ηρχισε να σαρώνη το έδαφος του ναού, ενώ αι γυναίκες αι άλλαι ήναπταν επιμελώς τα κανδηλια, και ήναψαν μέγα πλήθος κηρίων εις δυο μανουάλια, και παρεσκεύασαν μεγάλην πυράν με ξηρά ξύλα και κλάδους εις το προαύλιον του ναού, όπου εσηματιζετο μακρόν στένωμα παράλληλον του μεσημβρινού τοίχου, κλειόμενον υπό σωζόμενου ορθού τοιχίου γείτονος οικοδομής, κι εγέμισαν άνθρακας το μέγα πύραυνον, το σωζόμενον εντός του Ιερού Βήματος, και έθεσαν το πύραυνον εν τώ μέσω του ναού, ρίψασαι άφθονον λίβανον εις τους άνθρακας. Και ωσφράνθη Κύριος ο Θεός οσμήν ευωδίας.

Έλαμψε δε τότε ο ναός όλος, και ήστραψεν επάνω εις τον θόλον ο Παντοκράτωρ με την μεγάλην κι επιβλητικήν μορφήν, και ηκτινοβόλησε το επίχρυσον και λεπτουργημενον με μυρίας γλυφάς τέμπλον, με τάς περικαλλείς της αρίστης Βυζαντινής τέχνης εικόνας του, με την μεγάλην εικόνα της Γεννήσεως, όπου «Παρθένος καθέζεται τα Χερουβείμ μιμουμένη», όπου θεσπεσίως μαρμαίρουν αι μορφαί του Θείου Βρέφους και της αιώμου Λεχούς, όπου ζωνταναι παρίστανται αι όψεις των αγγέλων, των μάγων και των ποιμένων, όπου νομίζει τις ότι στίλβει ο χρυσός, ευωδιάζει ο λίβανος και βαλσαμώνει η σμύρνα, και όπου, ως εάν η γραφική ελαλει, φαντάζεται τις επί μίαν στιγμήν ότι ακούει το «Δόξα εν υψίστοις Θεώ»!

Εν τώ μέσω δε κρεμαται ο μέγας ορειχάλκινος και πολυκλαδος πολυέλεος, και ολόγυρα ο κρεμαστός χορός, με τάς εικόνας των Προφητών και Αποστόλων, υφ ον ετελούντο το πάλαι οι σεμνοί γάμοι των χριστιανών ανδρογύνων. Και ολόγυρα αι μορφαί των Μαρτύρων, Οσιων και Ομολογητών. Ίστανται επί των τοίχων ηρεμούντες, απαθείς, οποίοι εν τώ Παραδείσω, ευθύ και κατά πρόσωπον βλέποντες, ως βλέπουσι καθαρώς την Αγίαν Τριάδα. Μόνος ο Άγιος Μερκούριος, με την βαρείαν περικεφαλαίαν του, με τον θώρακα, τάς περικνημίδας και την ασπίδα, φαίνεται ολίγόν τι εγκαρσίως βλέπων και κινούμενος και ορών, εις τα δεξιά του ναού, εκεί όπου διατρυπά με το δόρυ του τον επί θρόνου καθήμενον ωχρόν Παραβάτην. Πελιδνός ο παράφρων τύραννος, με το βλέμμα σβήνον, με το στήθος αιμάσσον, μάτην προσπαθεί ν αποσπάση από το στέρνον του τον οξύν σίδηρον, και εξεμεί μετά της τελευταίας βλασφημίας και την μιαν ψυχήν του. Γείτων της τρομακτικής ταύτης σκηνης παρίσταται γλυκεία και συμπαθεστάτη εικών, ο Άγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδιον, κρατούμενον εκ της χειρός υπό της μητρός του, της Άγιας Ιουλιτης. Δία δώρων και θυσιών εξητει ο διώκτης Αλέξανδρος να ελκύση το παιδιον, και διά του παιδιού την μητέρα. Αλλ ο παίς, καλών την μητέρα του και υποψελλίζων του Χριστού το όνομα, έπτυσε τον τύραννον κατά πρόσωπον, και εκείνος εξαγριωθείς εκρήμνισε το παιδιόν από της μαρμαρίνης κλίμακος, όπου συνέτριψε το τρυφερόν και διά στεφάνους πλασθέν κρανίον.

Και εις την χηβαδα του Ιερού Βήματος, υψηλά, εφαινετο στεφανουμενη υπό αγγέλων η των Ουρανών Πλατυτέρα. Και κατωτερω, περί το θυσιαστήριον, ίσταντο, άρρητον.σεμνότητα αποπνεουσαι, αι μορφαι των μεγάλων Πατέρων, του Αδελφοθεου, του Βασιλείου, του Χρυσοστόμου και του Θεολόγου, και εφαινοντο ως να εχαιρον διότι εμελλον ν ακουσωσι και πάλιν τάς ευχας και τους ύμνους της Ευχαριστίας, ούς αυτοί εν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δέ, και εντός και εκτός, εικονιζετο περιτεχνως όλον το Δωδεκαορτον και τα τάγματα των αγγέλων, και η βρεφοκτονία, και οι κόλλοι του Αβραάμ και ο ληστής ο επί του σταυρού ομολογήσας.

Όταν έφθασαν εις το Κάστρον και εισηλθον εις τον ναόν του Χριστού, τόσον θάλλπος εθώπευσε την ψυχήν των, ώστε, αν και ησαν κατάκοποι, αν και ενυσταζον τινές αυτών, ησθανθησαν τόσον την χαράν του να ζωσι και του να εχωσι φθάσει αισίως εις το τέρμα της πορείας των, εις τον ναόν του Κύριου, ώστε τους έφυγε πάσα νύστα και πάσα κόπωσις. Οι αιπόλοι, ευρόντες ενασχόλησιν και πρόφασιν όπως καπνίζωσι καθήμενοι, και ενίοτε όπως εξαπλωνωνται και κλεπτωσιν από κανέναν ύπνον τυλιγμένοι με τες καπτες των παρά το πύρ, είχαν ανάψει έξω δυο πυρσούς, τον ένα έμπροσθεν του Ιερού Βήματος, τον άλλον προς το βόρειον μέρος. Εντός του ναού η θερμότης ήτο λίαν ευάρεστος, τη βοήθεια των έσωθεν και έξωθεν πυρών. Και είχαν σωρεύσει πάμπολλας δέσμας ξηρών ξύλων και κλάδων οι εκεί καταφυγοντες αιπόλοι, με τάς ολιγας αίγας και τα ερίφια των, όσα δεν είχαν ψοφήσει ακόμη από τον βαρύν χειμώνα του έτους εκεινού, οι τραχείς αιπόλοι, οίτινες είχαν σώσει και τους δυο υλοτόμους εκ του αποκλεισμού της χιονος. Και ειτα ο ιερεύς έβαλεν ευλογητόν και εψαλη η λιτή της μεγαλοπρεπούς εορτής, μεθ ο ο κύρ Αλεξανδρής ήρχισε τάς αναγνώσεις, και όσοι ήσαν νυστασμενοι, απεκοιμηθησαν σιγά εις τα στασίδια των (ά! εμελλον άρα του Προφητάνακτος οι θεσπέσιοι ύμνοι από ψαλμών να καταντήσωσιν ανάγνωσις νυστακτική, και ως ανάγνωσις να παραλειπωνται όλως, ως φορτικόν τί και παρέλκον!), βαυκαλιζόμενοι από την έρρινον και μονότονον απαγγελίαν του κύρ Αλεξανδρή. Ο αγαθός γέρων ήτο εκ του αμίμητου εκεινου τύπου των ψαλτών, ών το γένος εξελιπε δυστυχώς σήμεραν. Έψαλλε κακώς μέν, αλλ ευλαβώς και μετ αισθήματος. Κανέν σχεδόν κώλον δεν έλεγεν ορθώς, ούτε μουσικώς, ούτε

γραμματικώς. Πότε εν και ήμισυ κώλον τα ήνου εις έν, πότε δυο και ήμισυ τα διήρει εις τέσσαρα. Αλλά προκριτωτέρα η αμάθεια της δοκησιοφίας...

Αλλ οτε ο ιερεύς εξελθων έψαλε το «Δεύτε ίδωμεν, πιστοί, πού εγεννηθη ο Χριστός», τότε αι μορφαί των Αγίων εφανησαν ως να εφαιδρυνθησαν εις τους τοίχους. «Ακολουθησωμεν λοιπόν ένθα οδεύει ο αστήρ», και ο κύρ Αλεξανδρής ενθουσιών έλαβε την υψηλήν καλάμην και έσεισε τον πολυέλεον με τάς λαμπάδας όλας ανημμένας. «Άγγελοι υμνούσιν ακαταπαύστως εκεί», και εσεισθη ο ναός όλος από την βροντώδη φωνήν του παπα-Φραγκούλη μετά πάθους ψάλλοντος: «Δόξα εν υψιστοις λέγοντες τώ σήμεραν εν σπηλαιω τεχθεντι», και οι άγγελοι οι ζωγραφιστοί, οι περικυκλούντες τον Παντοκράτορα άνω εις τον θόλον, έτειναν το ούς, αναγνωρισαντες οικειον αυτοίς τον ύμνον.

Και ειτα ο ιερεύς επήρε καιρόν και ήρχισε να προσφέρει τώ Θεώ θυσίαν αιnéσεως.

Αίφνης ηκούσθησαν φωναί εξωθέν του ναού. Εξηλθον τινές των ανδρών να ίδωσι τί τρέχει. Εξήλθε κι η θειά το Μαλαμώ, κι ο κύρ Αλεξανδρης έμεινε με τα γυαλιά εις τα όμματα, βλέπων προς την θύραν αριστερά του, και διέκοψε την ψαλμωδιάν του. Ο παπάς ερριπεν αυστηρόν βλέμμα προς τον ψαλτην και τον εκαρφωσεν εις την θέσιν του.

τάς φωνας ειχον ρηξει ο εις των αιπόλων και ο εις των υλοτόμων, οίτινες ετυχον καθημενοι παρά τον πυρσόν, ανατολικως του ναισκου. Δία των φωνών τούτων ειχον απαντήσει εις τίνας κραυγας ελθουσας απ αντίκρυ, εκ της θαλάσσης.

Εκεί, εν μέσω του Κάστρου και της βραχώδους ακτής του Κουρουπη, εσηματίζετο επισφαλής όρμος, ο Μικρός Γιαλός. Αι κραυγαι ηρχοντο ακριβώς εκ της γειτονιάς των απεσπασμένων βράχων και σκοπέλων, υπό την φοβεράν ακτήν του Κουρουπή.

Παρήλθε πολλή ώρα έως ου εννοησωσι τί τρέχει. Όλοι σχεδόν οι εκκλησιαζόμενοι ειχον εξέλθει του ναού. Έμειναν μόνοι ο ιερεύς, όστις εκρατείτο ακλόνητος εις το χρέος του, φορεμενος ήδη τα ιερά άμφια, ετοιμαζόμενος να προσέλθη εις την προσκομιδήν, και ο κύρ Αλεξανδρης, τον οποίον εκρατει το βλέμμα του ιερέως.

Εν τουτοις, κατ εικασίαν μάλλον η εκ βεβαιας πληροφορίας, ενοησαν ότι εκεί, υπό τον Κουρουπη, είχε προσαράξει πλοίον από του πελάγους ερχόμενον. Η σελήνη είχε δύσει και ο πυρσός δεν ερριπτε πόρρω το φώς. Εβλεπον αμυδρώς εκεί απέναντι, εις απόστασιν μιλιού σχεδόν, επί του μαυρισμένου όγκου των αλικτυπων βράχων, εβλεπον σώμα τί αμυδρώς κινούμενον, μελανωτερον των βράχων. Αντηχούν εν τη σιγή της νυκτός, μεγαθυνομεναι από τάς ηχούς, κραυγαι αγωνιάς και ταραχής, όμοιαι μ εκείνας τάς οποίας εκχυνουσι κινδυνεύοντες άνθρωποι η ναυαγοί σαστισμένοι.

Οι άνδρες έσπευσαν να ρίψωσιν επί της πυράς όσα κλαδιά ειχον πρόχειρα ακόμη, σχηματίζοντες ογκωδεστέραν την φλόγα. Αλλο μέσον βοήθειας δεν είχαν ταχύ.

Εν τουτοις, ο Στεφάνης ο πορθμεύς και ο Μπάντας και ο Νυφιωτης ο Γιάννης και ο Αργυρής και ο αδελφός του ελαβον ανά ένα δαυλόν και τα δυο φανάρια, και απεφασισαν να κατελθωσι τρέχοντες εις τον Μικρόν Γιαλόν. Αλλ εάν ο κρημνώδης ορμίσκος δεν ήτο χιονισμένος, θα εχρειάζετο σχεδόν ημίσεια ώρα διά να κατέλθη τις εκεί από το Κάστρον, και τώρα όπου ήτο χιονισμένος, και ήτο νύξ, τρίτη ώρα μετά τα μεσανυκτα, ούτε μία ώρα δεν θα ήρκει. Εις μίαν δε ώραν ηδύναντο να κατασυντριβώσι δεκάδες πλοίων και να πνιγώσιν εκατοντάδες ανθρώπων.

Ουχ ήττον οι άξεστοι εκείνοι άνθρωποι, εκ της αυθορμήτου εκεινής φιλανθρωπίας, ήτις είναι οιονεί

φυσική ορμή, ως συμπάθεια της σαρκός προς την σάρκα, και είναι το πρώτον και τελευταίον αίσθημα το συγκινούν την καρδίαν, μετά την πρώτην έκπληξιν, και πριν προφθασασα πνεύση η παγερά πνοή της φιλαυτίας και αδιαφορίας, οι άνθρωποι, λέγω, εκείνοι ελαβον τους δαυλους των και έτρεξαν έξω της πύλης και της γέφυρας, και ηρχισαν να τρεχωσι τον κατήφορον.

Οι λοιποί, μειναντες επάνω, ησχολούντο ν ανανέωσιν ολονεν την φλόγα, μή παύοντες να ριπτωσι ξηρά κλαδιά εις το πύρ.

Ο ιερεύς εβραδυνεν επίτηδες εις την πρόθεσιν, κι εμνημόνευσε την πρωίαν εκείνην όσα ονόματα είχεν ααθαμένα, ού μόνον τα ιδικά του και των ελθόντων πανηγυριστών, αλλά και όλων των ενοριτών του, ού μόνον όσα είχε γραπτά, αλλά και όσα εκ μνήμης εγνωριζεν εγνωρίζε δ εκ μνήμης όλα τα ονόματα της πολίχνης, ααθαμένα και ζωντανά. Εδεήθη και υπέρ διασώσεως του κινδυνεύοντος πλοίου, περί ού, χωρίς να ζητήση εξήγησιν, αμέσως είχεν εννοήσει τα συμβάντα.

Τέλος, αι κραυγαι μικρόν κατά μικρόν έπαυσαν, ησυχία επήλθεν. Εφάνη ότι βωβή συμφορά είχεν ενσκήψει η ότι η δυσχέρεια έλαβε πέρας. Δυο άλλοι άνδρες ανησυχησαντες εξηλθον έως την Άγιαν Κυριακήν, πέραν της ξύλινης γέφυρας, με δυο πυρσούς εις τάς χείρας.

Παρηλθεν ολίγη ωρα· ο ιερεύς αργά αργά εμβηκεν εις την λειτουργίαν, ελπίζων να ηρχοντο εν τώ μεταξύ και οι απόντες. Αλλ η λειτουργία προυχωρει και ψύχη δεν εφαινετο. Τέλος, εις το «Μετά φόβου Θεού», επέστρεψαν πρώτοι οι τελευταίοι εξελθοντες προς επισκόπησιν, ειτα εισήλθεν ο μπαρμπα-Στεφανης και οι μετ αυτου καταβαντες εις τον αιγιαλόν, και μετ αυτόν τρεις άγνωστοι με ναυτικά ενδύματα και με κηρωτούς επενδύτας. Έφθασαν όλοι ακριβώς όπως ασπασθωσι τάς εικόνας και λαβωσι το αντιδωρον.

Ενώ ο κύρ Αλεξανδρης ανεγίνωσκε το «Ευλογήσω τον Κύριον», οι άνδρες εξηγούντο ταπεινή τη φωνή τα συμβάντα. Το εξόκειλαν πλοίο ν ήτο το γολεττι του καπετάν Κωσταντη του Λημνιαραιου, αυτοπροσώπως παρόντος εκεί. Ο ίδιος, ανήρ μεσήλιξ, βραχύς το σώμα, με αδρόν μύστακα, διηγείτο τα έξη: Προ δυο ημερών ήτο προσορμισμένος εις την Δάφνην, τον μεσημβρινόν όρμον του Αγίου Όρους, αλλ ο βορειάς τον εξουριασε, αι αλυσίδες των αγκυρών του εκοπησαν υπό της βίας του ανέμου, και παρεσύρθη διά μιάς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθησε με όλας τάς δυνάμεις του να προσεγγίση εις τον Κωφόν, τον γνωστόν όρμον της Συκιάς, του μεσαίου λαιμού της Χαλκιδικης, όπου άμα εισπλεύση τίς, δεν βλέπει πλέον πόθεν εισεπλευσεν, αλλ όπου δυσκολως εισπλέει τίς. Ο όρμος ομοιάζει με λίμνην μεσόγειον, μή έχουσαν ορατόν στόμιον, τόσον είναι ασφαλής. Και το γολεττι, ζυλαρμενον, μετά ματαιας προσπαθείας, παρεσύρθη υπό της τρικυμίας προς τάς νήσους, όπου, την νύκτα εκείνην των Χριστουγέννων, οι αγωνιωντες ναυβαται είδον έξαφνα φώς, ως φάρον οδηγούντα αυτούς, τους πυρσούς, ούς είχαν ανάψει έμπροσθεν του ναΐσκου του Χριστού οι τραχείς αιπόλοι. Ο πυρσός εκείνος εφανη προς αυτούς ως θεϊόν πράγματι θαύμα, ως να εθερμαινοντο περί αυτόν αγραουλόντες οι ποιμένες εκείνοι, οι ακούσαντες το «Δόξα εν υψιστοις». Επλησίασαν, φερόμενοι μάλλον η πλέοντες, προς το μέρος τούτο, και τότε εκινδύνευσαν να κατασυντριβωσιν εις τους βράχους του Κουρουπη. Ευτυχώς, δι επιτήδειου χειρισμού απεφυγον την καταστροφήν κι εκαθισαν το σκάφος εις τα ρηγά, επί της άμμου, όπου τόσον καλά ήτο εξησφαλισμενον, όσον δεν ηδυνατο να είναι με τάς δυο άγκυράς του, τάς μειναςας ως ομήρους εις τον βυθόν του όρμου της Δάφνης.

Εφεξεν ο Θεός την χαρμόσυνον ημέραν, και οι αιπόλοι εφιλοτιμηθησαν να σφαξωσι και ψησωσι δυο τρυφερά ερίφια, ενώ οι δυο υλοτόμοι είχαν φέρει από το βουνόν πολλάς δωδεκάδας κοσσύφια αλατισμένα· και ο καπετάν Κωσταντής ανεβίβασεν από το γολεττί, το οποίον ουδένα κίνδυνον διετρεχεν όπως ήτο καθισμένον, αν δεν έπνεε νότος από της ξηράς να το απώθηση προς το πέλαγος, ανεβίβασε δυο ασκούς γενναίου οίνου και εν καλαθόν με αυγά και κχσκχβαλι της Αίνου, και ημισειαν δωδεκάδα Όρνιθας και μικρόν βυτίον με σκομβρια. Και εφαγον πάντες και ηυφρανθησαν, εορτασαντες τα Χριστούγεννα μετά σπάνιας μεγαλοπρέπειας επί του έρημου

εκεινού βράχου. Την νύκτα εκοιμηθησαν εν μέσω αφθόνων πυρών, με αρκετά δε σκεπάσματα και καπνοτες, όσα και οι εκ της πολίχνης πανηγυρισται είχαν φέρει μεθ εαυτών, και οι αιγοβοσκοί είχαν εις το Κάστρον, και ο εκ Λήμνου φιλότιμος караβοκύρης εκομισεν από το πλοίον του.

Την επαύριον ο άνεμος εκόπασε, το ψύχος ηλαττώθη πολύ, και επωφελούμενοι την ανακωχήν του χειμώνος, απεφασισαν ν απέλθωσιν. Ο μπαρμπα-Στεφανής και ο υιός του μετά δυο άλλων βοηθών επανήλθον εις την μικράν αμμουδιάν υπό τα Μποστάνια, καθείλκυσαν την λέμβον, επέβησαν αυτής, και κάμψαντες το Κάστρον, την έφεραν από σοφράν εις το βορειοανατολικόν μέρος. Τη βοήθεια της δυνατής βάρκας του μπαρμπα-Στεφανή και της μικράς φελούκας του Λήμνιου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δεν εβραδυναν να ξεκαθισωσιν από την άμμον το γολέττι, το οποίον δεν είχε πάθει τίποτε, αλλ εφαινετο ως μαλακώς πλαγιασμένον και αναπαύόμενον κατόπιν πολλών κοπών. Και αποχαιρετισαντες τους αιπόλους, επεβιβάσθησαν οι μέν εις το γολεττι, οι δε εις την βαρκαν, πότε ρυμουλκούμενην, πότε ρυμουλκούσαν, και με ιστία και με κωπας πλέοντες, διά της βορειανατολικης οδού την φοράν ταύτην, ως συντομωτερας και ευπλοώτερας εις την κάθοδον, έφθασαν αισίως εις την πολίχνην.

Εφ. «Εφημερίς», 26 του Δεκέμβρη 1887

Το Χριστόψωμο, Αλ. Παπαδιαμάντης

Μεταξύ των πολλών δημοδών τύπων, τους οποίους θα έχωσι να εκμεταλλευθώσιν οι μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπή κατέχει θέσιν η κακή πενθερά, ως και η κακή μητριά. Περί μητριάς άλλωστε θα αποπειραθώ να διαλάβω τινά, προς εποικοδόμησιν των αναγνωστών μου. Περί μιας κακής πενθεράς σήμερον ο λόγος.

Εις τι έπταιεν η ατυχής νέα Διαλεχτή, ούτως ωνομάζετο, θυγάτηρ του Κασσανδρέως μπάρμπα Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν εις μίαν των νήσων του Αιγαίου. Εις τι έπταιεν αν ήτο στείρα και άτεκνος; Είχε νυμφευθή προ επταετίας, έκτοτε δις μετέβη εις τα λουτρά της Αιδηψού, πεντάκις τής έδωκαν να πίνη διάφορα τελεσιουργά βότανα, εις μάτην, η γη έμενεν άγονος. Δύο ή τρεις γύφτισσαι τής έδωκαν να φορέση περιάπτα θαυματουργά περι τας μασχάλας, ειπούσαι αυτή, ότι τούτο ήτο το μόνον μέσον, όπως γεννήση, και μάλιστα υιόν. Τέλος καλόγηρός τις Σιναΐτης τη εδώρησεν ηγιασμένον κομβολόγιον, ειπών αυτή να το βαπτίξη και να πίνη το ύδωρ. Τα πάντα μάταια.

Επί τέλους με την απελπισίαν ήλθε και η ανάπαυσις της συνειδήσεως, και δεν ενόμιζεν εαυτήν ένοχον. Το αυτό όμως δεν εφρόνει και η γραία Καντάκαινα, η πενθερά της, ήτις επέρριπτεν εις την νύμφην αυτής το σφάλμα της μη αποκτήσεως εγγόνου διά το γήρας της.

Είναι αληθές, ότι ο σύζυγος της Διαλεχτής ήτο το μόνον τέκνον της γραίας ταύτης, και ούτος δε συνεμερίζετο την πρόληψιν της μητρός του εναντίον της συμβίας αυτού. Αν δεν τω εγέννα η σύζυγός του, η γενεά εχάνετο. Περιεργον, δε, ότι πας Ελλην της εποχής μας ιερώτατον θεωρεί χρέος και υπερτάτην ανάγκην την διαιώνισιν του γένους του.

Εκάστοτε, οσάκις ο υιός της επέστρεφεν εκ του ταξιδίου του, διότι είχε βρατσέραν, και ήτο τολμηρότατος εις την ακτοπλοΐαν, η γραία Καντάκαινα ήρχετο εις προϋπάντησιν αυτού, τον ωδήγει εις τον οικίσκον της, τον εδιάβαζε, τον εκατήχει, του έβαζε μαναφούκια, και ούτω τον προέπεμπε παρά τη γυναικί αυτού. Και δεν έλεγε τα ελαττώματά της, αλλά τα αυγάτιζε, δεν ήτο μόνο «μαρμάρα», τουτέστι στείρα η νύμφη της, τούτο δεν ήρκει, αλλ' ήτο άπαστρη, απασσάλωτη, ξετσιώπητη κλπ. Ολα τα είχαν, «η ποΐσα, η δείξα, η άκληρη».

Ο καπετάν Καντάκης, φλομωμένος, θαλασσοπνιγμένος, τα ήκουεν όλα αυτά, η φαντασία του εφούσκωνεν, εξερχόμενος είτε συνήντα τους συναδέλφους του ναυτικούς, ήρχιζαν τα καλώς ώρισες, καλώς σας ήύρα, έπινεν επτά ή οκτώ ρώμια, και με τριπλήν σκοτοδίνην, την εκ της θαλάσσης, την εκ της γυναικείας διαβολής και την εκ των ποτών, εισήρχετο οίκαδε και βάρβαροι σκηναί συνέβαινον τότε μεταξύ αυτού και της συζύγου του.

Ούτως είχαν τα πράγματα μέχρι της παραμονής των Χριστουγέννων του έτους 186... Ο καπετάν Καντάκης προ πέντε ημερών είχε πλεύσει με την βρατσέραν του εις την απέναντι νήσον με φορτίον αμμών και ερίφων, και ήλπιζεν, ότι θα εώρταζε τα Χριστούγεννα εις την οικίαν του. Αλλά τον λογαριασμόν τον έκαμνεν άνευ του ξενοδόχου, δηλ. άνευ του Βορρά, όστις εφύσησεν αιφνιδίως άγριος και έκλεισαν όλα τα πλοία εις τους όρμους, όπου ευρέθησαν. Είπομεν όμως, ότι ο καπετάν Καντάκης ήτο τολμηρός περί την ακτοπλοΐαν. Περί την εσπέραν της παραμονής των Χριστουγέννων ο άνεμος εμετριάσθη ολίγον, αλλ' ουχ ήττον εξηκολούθει να πνέη. Το μεσονύκτιον πάλιν εδυνάμωσε.

Τινές ναυτικοί εν τη αγορά εστοιχημάτιζον, ότι, αφού κατέπεσεν ο Βορράς, ο καπετάν Καντάκης θα έφθανε περί το μεσονύκτιον. Η σύζυγός του όμως δεν ήτο εκεί να τους ακούση και δεν τον επερίμενεν. Αύτη εδέχθη μόνο περί την εσπέραν την επίσκεψιν της πενθεράς της, ασυνήθως φιλόφρονος και μηδιώσης, ήτις τη ευχήθη το απαραίτητον «καλό δέξιμο», και διά χιλιοστήν φορά το στερεότυπον «μ' έναν καλό γυιό».

Και ου μόνον, τούτο, αλλά τη προσέφερε και εν χριστόψωμο.

- Το ζύμωσα μοναχή μου, είπεν η θειά Καντάκαινα, με γεια να το φας.
- Θα το φυλάξω ως τα Φώτα, διά ν' αγιασθή, παρετήρησεν η νύμφη.
- Οχι, όχι, είπε μετ' αλλοκότου σπουδής η γραία, το δικό της φυλάει η κάθε μια νοικοκυρά διά τα Φώτα, το πεσκέσι τρώγεται.
- Καλά, απήντησεν ηρέμα η Διαλεχτή, του λόγου σου ξέρεις καλλίτερα.

Η Διαλεχτή ήτο αγαθωτάτης ψυχής νέα, ουδέποτε ηδύνατο να φαντασθή ή να υποπτεύση κακό τι.

«Πώς τάπαθε η πεθερά μου και μου έφερε χριστόψωμο», είπε μόνον καθ' εαυτήν, και αφού απήλθεν η γραία εκλείσθη εις την οικίαν της και εκοιμήθη μετά τινος δεκαετούς παιδίσκης γειτονοπούλας, ήτις τη έκανε συντροφίαν, οσάκις έλειπεν ο σύζυγός της. Η Διαλεχτή εκοιμήθη πολύ ενωρίς, διότι σκοπόν είχε να υπάγη εις την εκκλησίαν περί το μεσονύκτιον. Ο ναός δε του Αγίου Νικολάου μόλις απείχε πενήκοντα βήματα από της οικίας της.

Περί το μεσονύκτιον εσήμαναν παρατεταμένως οι κώδωνες. Η Διαλεχτή ηγέρθη, ενεδύθη και απήλθεν εις την εκκλησίαν. Η παρακοιμωμένη αυτή κόρη ήτο συμπεφωνημένον, ότι μόνον μέχρι ου σημάνη ο όρθρος θα έμενε μετ' αυτής, όθεν αφυπνίσασα αυτήν την ωδήγησε πλησίον των αδελφών της. Αι δύο οικίαι εχωρίζοντο διά τοίχου κοινού.

Η Διαλεχτή ανήλθεν εις τον γυναικωνίτην του ναού, αλλά μόλις παρήλθεν ημίσεια ώρα και γυνή τις πτωχή και χωλή δυστυχής, ήτις υπηρετεί ως νεωκόρος της εκκλησίας, ελθούσα τη λέγει εις το ους.

- Δόσε μου το κλειδί, ήλθε ο άντρας σου.
- Ο άντρας μου! ανεφώνησεν η Διαλεχτή έκπληκτος.

Και αντί να δώσει το κλειδί έσπευσε να καταβή η ίδια.

Ελθούσα εις την κλίμακα της οικίας, βλέπει τον σύζυγόν της κατάβρεκτον, αποστάζοντα ύδωρ και αφρόν.

- Είναι μισοπνιγμένος, είτε μορμυρίζων ούτος, αλλά δεν είναι τίποτε. Αντί να το ρίξωμε έξω, το καθίσαμε στα ρηγά.

- Πέσατε έξω; ανέκραξεν η Διαλεχτή.

- οχι, δεν είναι σου λέω τίποτε. Η βρατσέρα είναι σίγουρη, με δυο άγκουρες αραγμένη και καθισμένη.

- Θέλεις ν' ανάψω φωτιά;

- Αναψε και δόσε μου ν' αλλάξω.

Η Διαλεχτή εξήγαγε εκ του κιβωτίου ενδύματα διά τον σύζυγόν της και ήναψε πυρ.

- Θέλεις κανένα ζεστό;

- Δεν μ' ωφελεί εμένα το ζεστό, είπεν ο καπετάν Καντάκης. Κρασί να βγάλης.

Η Διαλεχτή εξήγαγεν εκ του βαρελίου οίνον.

- Πώς δεν εφρόντισες να μαγειρεύσης τίποτε; είπε γογγύζων ο ναυτικός.

- Δεν σ' επερίμενα απόψε, απήντησε μετά ταπεινότητος η Διαλεχτή. Κρέας επήρα. Θέλεις να σου ψήσω πριζόλα;

- Βάλε, στα κάρβουνα, και πήγαινε συ στην

εκκλησιά σου, είπεν ο καπετάν Καντάκης. Θα έλθω κι εγώ σε λίγο.

Η Διαλεχτή έθεσε το κρέας επί της ανθρακιάς, ήτις εσχηματίσθη ήδη, και ητοιμάζετο να υπακούση εις την διαταγήν του συζύγου της, ήτις ήτο και ιδική της επιθυμία, διότι ήθελε να κοινωνήση. Σημειωτέον ότι την φράσιν «πήγαινε συ στην εκκλησιά σου» έβαψεν ο Καντάκης διά στρυφνής χροιάς.

- Η μάννα μου δε θα τώμαθε βέβαια ότι ήλθα, παρετήρησεν αύθις ο Καντάκης.

- Εκείνη είναι στην ενορία της, απήντησεν η Διαλεχτή. Θέλεις να της παραγγείλω;

- Παράγγειλέ της να έλθη το πρωί.

Η Διαλεχτή εξήλθεν. Ο Καντάκης την ανεκάλεσεν αίφνης.

- Μα τώρα είναι τρόπος να πας εσύ στην εκκλησιά, και να με αφήσεις μόνον;

- Να μεταλάβω κι έρχομαι, απήντησεν η γυνή.

Ο Καντάκης δεν ετόλμησε ν' αντείπη τι, διότι η απάντησις θα ήτο βλασφημία. Ουχ ήττον όμως την βλασφημίαν ενδιαθέτως την επρόφερεν.

Η Διαλεχτή εφρόντισε να στείλη αγγελιοφόρον προς την πενθεράν της, ένα δωδεκαετή παιδα της αυτής εκείνης γειτονικής οικογενείας, ης η θυγάτηρ εκοιμήθη αφ' εσπέρας πλησίον της, και επέστρεψεν εις τον ναόν.

Ο Καντάκης, όστις επείνα τρομερά, ήρχισε να καταβροχθίζη την πριζόλαν. Καθήμενος οκλαδόν παρά την εστίαν, εβαρύνετο να σηκωθή και ν' ανοίξη το ερμάρι διά να λάβη άρτον, αλλ' αριστερόθεν αυτού υπεράνω της εστίας επί μικρού σανιδώματος ευρίσκετο το Χριστόψωμον εκείνο, το δώρον της μητρός του προς την νύμφην αυτής. Το έφθασε και το έφαγεν ολόκληρον σχεδόν μετά του οπτού κρέατος

Περί την αυγήν, η Διαλεχτή επέστρεψεν εκ του ναού, αλλ' εύρε την πενθεράν της περιβάλλουσαν διά της ωλένης το μέτωπον του υιού αυτής και γοερώς θρηνούσαν.

Ελθούσα αύτη προ ολίγων στιγμών τον εύρε κοκκαλωμένον και άπνουν. Επάρασα τους οφθαλμούς, παρετήρησε την απουσίαν του Χριστοψώμου από του σανιδώματος της εστίας, και αμέσως ενόησε τα πάντα. Ο Καντάκης έφαγε το φαρμακωμένο χριστόψωμο, το οποίον η γραία στρίγλα είχε παρασκευάσει διά την νύμφην της.

Ιατροί επιστήμονες δεν υπήρχον εν τη μικρά νήσω. ουδεμία νεκροψία ενεργήθη. Ενομίσθη, ότι ο θάνατος προήλθεν εκ παγώματος συνεπεία του ναυαγίου. Μόνη η γραία Καντάκαινα ήξευρε το αίτιον του θανάτου. Σημειωτέον, ότι η γραία, συναισθανθείσα και αυτή το έγκλημά της, δεν εμέμφθη την νύμφην της. Αλλά τουναντίον την υπερήσπισε κατά της κακολογίας άλλων.

Εάν έζησε και άλλα κατόπιν Χριστούγεννα, η άστοργος πενθερά και ακουσία παιδοκτόνος, δε θα ήτο πολύ ευτυχής εις το γήρας της.